

**CITIZEN
RIGHTS**

**KÖVETELJÜK
A JOGAINKAT**

European Alternatives (EA) is a transnational civil society organisation and citizen movement promoting democracy, equality and culture beyond the nation state.

This publication has been produced with the financial support of the Fundamental Rights and Citizenship Programme of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of European Alternatives and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission.

European Alternatives is implementing the project in partnership with eleven organisations across Europe:

- > Academia Cidada
- > Centro di eccellenza Altiero Spinelli
- > CIDEM
- > Consiglio Nazionale delle Ricerche
- > European Civic Forum
- > Human Rights League / Liga za ľudské práva
- > Hungarian Europe Society
- > Insitutul European din Româna
- > Krytyka Polityczna
- > Move BG
- > Tele Radio City

This project is funded by the Fundamental Rights and Citizenship programme of the European Union

TARTALOM

- 04 Bevezetés
- 05 **1: A digitális magánélethez való jog**
- 06 > Tudnivalók
> Amit meg kell érteni
- 07 > Mikor kerülhet sor az adataink összegyűjtésére?
> Milyen jogaink vannak az adatvédelmi irányelv alapján?
- 09 > **Esettanulmány 1: A feledéshez való jog**
> Az ügy háttere
> Esettanulmány
> Az ügy menete
> Döntés
- 10 > Összefoglalás
- 12 **2: LGBTQI-Jogok**
- 13 > Tudnivalók
> Amit meg kell érteni
- 15 > **Esettanulmány 2: A szexuális beállítottság alapján való hátrányos megkülönböztetés-mentességhez való jog**
> Az ügy háttere
> Esettanulmány
> Az ügy menete
- 16 > Döntés
> Összefoglalás
- 17 **3: Munkavállalói és szociális jogok**
- 18 > Tudnivalók
> Amit meg kell érteni
- 19 > Megfelelő munkafeltételek és munkanélküli ellátás
- 20 > Egészségügy
> Oktatás
> Nyugdíjak
- 21 > **Esettanulmány 3: Iskolai vallásoktatás**
> Az ügy háttere
> Esettanulmány
> Az ügy menete
> Döntés
- 22 > Összefoglalás
- 23 **4: Migráció**
- 24 > Tudnivalók
> Amit meg kell érteni
- 26 > A Közös Európai Menekültügyi Rendszer
- 27 > A jogosultsági irányelv
> Befogadási feltételek
> Befogadó állomások
> Illegális bevándorlók és visszautasított menedékkérők
- 29 > **Esettanulmány 4: A szexuális orientáció mint a menekültvédelem alapja**
> Az ügy háttere
> Esettanulmány
> Döntés
- 30 > Összefoglalás
- 31 **5: Romajogok**
- 32 > Tudnivalók
> Amit meg kell érteni
- 33 > **Esettanulmány 5: a sterilizáció és a roma nők**
> Az ügy háttere
> Esettanulmány
> Az ügy menete
> Döntés
> Összefoglalás
- 35 **6: Állampolgárság**
- 36 > Tudnivalók
> Amit meg kell érteni
- 37 > A szabad mozgás és letelepedés joga
- > A szavazati jog és a jelöltként való indulás joga (választójogok)
> A diplomáciai és konzuli védelemhez való jog
- 38 > Az európai intézményekhez való kérelembenyújtás és az európai ombudsmanhoz való folyamodás joga
> Az EU-intézményhez való fordulás és válaszkérés joga
- 39 > Az Európai Parlament, az Európai Bizottság és az Európa Tanács nyilvántartásaihoz való hozzáférés joga
> Az Európai Polgári Kezdeményezés (ECI)
- 41 > **Esettanulmány 6: az állampolgárság elvesztése**
> Az ügy háttere
> Esettanulmány
> Az ügy menete
> Döntés
- 42 > Összefoglalás

BEVEZETÉS

Az EU által garantált jogok és e jogok gyakorlása között hatalmas szakadék feszül. A nem egyértelműen megfogalmazott törvények, a jogfosztottság vagy a megtorlástól való félelem megakadályozhatja az embereket saját jogaik megismerésében és gyakorlásában.

Az Állampolgári jogok projektben azt szeretnénk megvizsgálni, hogy az EU-ban az emberek hogyan, mikor és hol tudják jogaikat akár egyénileg, akár együttesen megvédeni és érvényesíteni. Azt is szeretnénk látni, hogy hol korlátozzák őket jogaik gyakorlásában, és hogy a nemzeteken átvívelő együttműködés keretében hogyan lehet olyan jövőképet festeni és jövőt építeni, ahol aktív jogvédelem működik.

Az Európai Alternatívok tizenegy európai szervezettel együttműködve implementálják a projektet.

Ez az e-könyv a jelen projekt által indított kutatás egy részét mutatja be, amely az EU-nak az állampolgári jogok védelmében betöltött szerepét vizsgálja és azokra a területekre összpontosít, ahol az állampolgárok jogainak védelmére érvényes jogszabályok állnak rendelkezésre, valamint azokra, ahol ebben a jogvédelemben hézagok lelhetők fel. Olyan eseteket is kiemel, ahol a bíróságok az Európai Unióban élők jogait érintő döntéseket hoztak.

Az e-könyvben bemutatott témák és esetek alapján egyértelműen látszik, hogy míg az EU rendelkezik olyan jogi keretrendszerrel, amely egy bizonyos mértékben védi az állampolgári jogokat és az alapvető jogokat, az EU-ra a tekintetben vonatkozó korlátozások, hogy hol tehet és hol nem tehet a jogvédelemmel kapcsolatos intézkedéseket, szűkítik az EU lehetőségeit arra, hogy alapító értékei szerint, működjön, azaz " tiszteletben tartsa az emberi méltóságot, a szabadságot, a demokráciát, az egyenlőséget, a jogállamiságot, valamint az emberi jogokat, a kisebbség jogokat is beleértve ".

Ezt az e-könyvet azoknak készítettük, akik még nem ismerik vagy most szeretnének ismét megismerkedni az európai állampolgári jogok témakörével, és mélyrehatóbban szeretnének azzal foglalkozni. Az e-könyvet oktatási célokra szántuk és az azzal az oktatási eszközcsomaggal használható, amelyet e projekt keretében szintén az Európai Alternatívok készítettek, és amely weblapunkon található. Minden téma bemutatása tartalmaz egy összefoglalót (Tudnivalók), egy részletesebb magyarázatot (Amit meg kell érteni) és egy, a témát szemléltető esettanulmányt.

SZERZŐI

Questo manuale é stato creato sulla base della ricerca effettuata dal Centro di Eccellenza Altiero Spinelli, dal Consiglio Nazionale delle Ricerche e dall' Insitutul European din România, ed è stato riassunto dal team di European Alternatives.

I casi di studio sono disponibili sulla pagina web citizenrights.euroalter.com e a breve anche in un eBook accademico.

1

A DIGITÁLIS MAGÁNÉLETHEZ VALÓ JOG

TÉMA 1: A DIGITÁLIS MAGÁNÉLETHEZ VALÓ JOG

Tudnivalók

Az internetnek az utóbbi húsz év során tapasztalt drámai terjedése az emberi jogokkal kapcsolatos új kihívásokkal szembeesítette a felhasználókat, különös tekintettel egyrészt a médiumok szabadságjogainak mérlegelésére, másrészt pedig a magánélethez és adatvédelemhez való jogra.

Bármennyire is úgy gondoljuk, hogy nem vagyunk ismertek, ha begépeljük a nevünket egy keresőmotorba, egy egész sor találatunk lesz saját magunkról, a közösségi oldalaktól kezdve a hírekig, ill. az információ egyéb fajtáiig. Legtöbbünknek van egy digitális identitása, amely a múlt és a jelen töredékeiből épül fel, és amely idővel megmarad. Ezt a digitális identitást az internet más szereplői tudtunkon kívüli célokra használhatják fel, akár tudatosan, akár nem.

Edward Snowden 2013-as leleplezése az USA Nemzetbiztonsági Ügynöksége által működtetett megfigyelési programokról és a brit kormányzati kommunikációs központról, azaz a GCHQ-ról¹ Európa-szerte megnövelte az aggodalmat a magánélethez való jog védelmével és az adatvédelemmel kapcsolatban.

Mind a magánélethez való jogot, mind az adatvédelmet védik mind az EU-törvények, mind pedig az Emberi Jogok Európai Egyezménye, ezek közül viszont egyik sem abszolút érvényű, hiszen mind a magánélethez, mind az adatvédelemhez való jogunkat korlátozhatják bizonyos körülmények között.

Visszaélve ezekkel a kivételekkel, az állami megfigyelési programok a nemzetbiztonságot használták fel a magánszférába való behatolásuk igazolására. Ezeket a korlátozásokat annál is nehezebb megkérdőjelezni, mivel az ezekről szóló információk titkosítva vannak.

A feledéshez való jog kidolgozása úgyszintén komoly kérdéseket vet fel a magáncégek szerepéről, annak eldöntésében, hogy azok egy adott jogot megszegtek-e

Amit meg kell érteni

A magánélethez és az adatvédelemhez való jogot az Európai Unió Alapjogi Chartájának 7. és 8. cikkében foglaltak védik. A magánélethez való jogot az Emberi Jogok Európai Egyezménye 8. cikkének értelmében az európai légtérben és minden EU-tagállamban is védik. Az adatvédelmet az egész EU területén az 1995-ben elfogadott adatvédelmi irányelvben szabályozzák, amelyben az EU-tagállamokat arra kötelezték, hogy azok az adatvédelemre vonatkozóan nemzeti jogszabályokat is alkossanak.

Az 1995-ös adatvédelmi irányelv biztosítja, hogy az egyes magánszemélyek a rájuk vonatkozó adatok feldolgozásával és ellenőrzésével kapcsolatban biztos jogokkal rendelkezzenek, beleértve azt a jogot, hogy az adatok feldolgozását elutasítsák és az adatokhoz hozzáférjenek. Az adatok "gazdájának" biztosítania kell, hogy a személyes adatok "gyűjtése csak meghatározott, egyértelmű és törvényes célból történhet" és "minden ésszerű intézkedést meg kell tenni annak érdekében, hogy a hibás vagy hiányos adatok törlésre vagy helyesbítésre kerüljenek". Az adatvédelmi irányelv azonban a tagállamokra olyan kötelezettséget ró, hogy azok a közérdekre hivatkozva egy sor kivételt tegyenek, azaz például az újságírói, művészi vagy irodalmi kifejezés terén nem ugyanazok az adatvédelmi szabványok érvényesülnek.

Az Európai Bíróság nemrégiben elfogadott végzése szerint "az adatvédelemhez való jog nem (...) abszolút érvényű jog, de azt annak a társadalomban betöltött szerepének tükrében kell felfogni," és az arányosság elve alapján kell mérni. A kifejezés szabadsága különösen gyakran kerül összeütközésbe az adatvédelemhez való joggal, mivel az egy másik

¹<http://www.theguardian.com/world/interactive/2013/nov/01/snowden-nsa-files-surveillance-revelations-decoded#section/1>

² A 95/46/EK irányelv 6 (1) (b) cikke

³ A 95/46/EK irányelv 6 (1) (d) cikke

⁴ C-92/09-es és C-93/09-es egyesített ügyek: *Volker und Markus Schecke GbR and Hartmut Eifert kontra Land Hessen*, 2010. november 9., 48. szakasz

⁵ Az adatvédelemhez való jog nem abszolút érvényűre vonatkozó részletesebb okfejtést lásd: Jeanne Mifsud Bonnici: "Exploring the non-absolute nature of the right to data protection" c. cikkében, *International Review of Law, Computers & Technology*, 28:2. szám (2014), 131-143. old.

alapjog, amely - például a kínzás és rabszolgaság tiltásával ellentétben - nem abszolút érvényű, és ehelyett "azt társadalmi céljának tükrében kell mérlegelni."⁶

Az EU adatvédelmi szabályrendszere szintén átdolgozás alatt áll. 2012-ben az Európai Bizottság új adatvédelmi szabályozást terjesztett elő, amelynek célja a tagállamok adatvédelmi szabályainak harmonizálása, és amelybe kifejezetten bele kell tartoznia a feledéshez való jognak, és amely kötelezi az európai cégeknek szolgáltatásokat kínáló nem európai cégeket arra, hogy az EU adatvédelmi szabályait betartsák.⁷

Mikor kerülhet sor az adataink összegyűjtésére?⁸

> Adatainkat csak akkor dolgozhatják fel, ha ez a feldolgozás a következő kritériumok egyike alapján történik: a mi hozzájárulásunk alapján, szerződéshez szükséges, létfontosságú érdekünkben, mások jogos érdekében (de csak abban az esetben, ha az alapjogaink nem írják felül ezt a jogos érdeket), ill. ahol ez a köz érdekében történik.

> Az érzékeny adatokra szigorúbb, kifejezett hozzájárulási követelmény vonatkozik, és ebben az esetben a pusztán szerződéshez történő adatgyűjtés nem megengedett. Az érzékeny adatok közé tartoznak a faji vagy etnikai hovatartozásra, politikai nézetekre, vallási vagy filozófiai meggyőződésre, szakszervezeti tagságra vagy az egészségre, ill. szexuális életre vonatkozó információk.

> Az adatgyűjtésnek törvényes keretek között kell történnie, ami nemcsak azt jelenti, hogy létezik egy olyan konkrét törvény, amely egy állami szerv vagy társaság számára lehetővé teszi az adataink összegyűjtését, hanem hogy a jogszabálynak vagy az irányelvben szereplő egyik célnak, vagy a többiek jogainak és szabadságjogainak meg kell felelnie. Erre egy demokratikus társadalomban is szükség van, ami azt jelenti, hogy az adatgyűjtés egy igen sürgető társadalmi igényt elégít ki, és annak módja arányos annak céljával.

> Az adatgyűjtés célját annak megkezdése előtt konkrétan és láthatóan meg kell határozni. A meghatározatlan célra történő adatgyűjtés törvénytelen. Az adatok harmadik félnek történő átadásához jogi alapot van szükség.

> Csak az elégséges, lényeges és a céljához képest nem túlzott mértékű adatokat kell összegyűjteni, és az adatokat a kinyilvánított cél alapján kell kiválasztani. Az adatgyűjtést végző személynek azt is ellenőriznie kell, hogy az adatok pontosak és időszerűek-e. Igen fontos, hogy az adatokat nem szabad oly módon tárolni, amely az adatgyűjtés céljához szükségesnél hosszabb ideig teszi lehetővé az érintett személyek azonosítását, ha viszont anonimizálják az adatokat, akkor azok hosszabb ideig megtarthatók.

> Az adatainkat használó személyeknek tájékoztatniuk kell minket arról, hogy az adatainkat milyen módon használják fel, és amennyiben lehetséges, oly módon kell eljárniuk, amely teljes összhangban van az adatainkkal kapcsolatos saját kívánságainkkal.

> Az adatainkat használó személyek kötelesek az adatok biztonságát és bizalmasságát megőrizni. A távközlési szolgáltatók kötelesek közölni velünk, ha adataink biztonságát megsértették.

Milyen jogaink vannak az adatvédelmi irányelv alapján??

Jogunk van:⁹

> arról tájékoztatást kapni, hogy ha valamely személy vagy társaság saját fájljaiban (webszájtjain, adatbázisaiban, szolgáltatóinál, stb.) a mi személyes adatainkat tárolja

> kijavítani vagy törölni az adatainkat, amennyiben azok hiányosak vagy pontatlanok

> teljes körű tájékoztatást kapni arról és beleegyezésünket adni abba, ha valamely webszájt a mi számítógépünkről kíván információkat tárolni vagy visszakeresni, vagy nyomon kíván minket követni, amikor online vagyunk

> a bizalmas online kommunikációhoz (pl. e-mailek formájában)

⁶ C-112/00-s ügy: Schmidberger, 2003. június 12., 80.szakasz

⁷ <http://ec.europa.eu/justice/data-protection/>

⁸ www.echr.coe.int/Documents/Handbook_data_protection_ENG.pdf

⁹ europa.eu/youreurope/citizens/shopping/buy-sell-online/accessibility-data/index_en.htm

> arról értesítést kapni, ha valamely szolgáltató által tárolt személyes adataink elvesztek, azokat ellopták vagy más módon közzétették, és ily módon a magánszféránk valószínűleg sérülni fog
nem fogadni kéretlen, reklámcélú anyagokat (spameket)

Esettanulmány 1: A feledéshez való jog

Az ügy háttere

Nagyon kevés ember mondhatja el magáról, hogy nincsen digitális lábnyoma. Ez igen gyakran lehet elegye a közösségi médiákban hagyott nyomoknak és azoknak a rólunk szóló információknak, amelyek azokról a rendezvényekről szólnak, amelyeken részt vettünk, olyan eredményekről tudósítanak, amelyeket elértünk, és alkalmanként még akár rólunk szóló híradások is szerepelhetnek ezekben. A keresőmotorokkal az összes ilyen információ könnyen megtalálható.

Costeja González Úrnak a saját digitális identitásával való elégedetlensége vezetett ahhoz a végzéshez, amelyet az Európai Bíróság a feledéshez való jogról hozott.¹⁰

Esettanulmány

González Úr kifogásolta, hogy a Google-nek a neve keresésére történő felhasználása ahhoz vezetett, hogy házának árverésével kapcsolatban két közlemény jelent meg a neten, amely házat azért árusította, hogy a befolyt vételárból törleszteni tudja társadalombiztosítási tartozásait. Ezeket a közleményeket egy spanyol újság tette közzé a panasz benyújtása és a tartozás rendezése előtt több mint tíz évvel. Mivel azonban ezek a közlemények a Google-ön igen feltűnőek voltak, González Úrnak ezekből szakmai problémái adódtak.¹¹

Az ügy menete

González Úr 2010-ben két kérelmet terjesztett be a spanyol adatvédelmi hatósághoz. Először azt kérvényezte, hogy a szóban forgó közleményt vegyék le az újság webszájtjáról, másodsor pedig azt, hogy a hatóság kötelezze a Google Spaint és a Google Inc.-t arra, hogy a linket vegyék le a keresőmotorjukról.

A spanyol adatvédelmi hatóság az arra vonatkozó kérelmet, hogy az újságot kötelezze a közlemény törlésére, visszautasította, mivel azt jogszerűen tették fel az internetre, de abban egyetértett González Úrral, hogy a linkeket a Google-keresőből el kell távolítani. A Google Spain és a Google Inc. az ügyet felterjesztette a spanyol Legfelsőbb Bíróságra, amely az Európai Bíróságot kérte fel arra, hogy az ügyben végzést hozzon.¹²

Döntés

2014. május 13-án az Európai Bíróság azt a határozott végzést hozta, miszerint jogunk van a feledéshez, és egyetértett a spanyol adatvédelmi hatósággal abban, hogy a Google Inc. és a Google Spain köteles González Úr linkjeit az internetről eltávolítani.

A bírák nem követelték meg, hogy az adatokat egy bizonyos idő elteltével automatikusan töröljék, hanem e helyett azt mondták ki végzésükben, hogy mindegyikünknek joga van ahhoz, hogy az információkhoz vezető linkeket töröljük akkor, amikor az adott információk "elégtelenek, lényegtelenek, vagy már nem lényegesek, ill. túlzott mértékűek."¹³

A Google-ügy gyakorlati szempontból arra kényszerítette a társaságot és számos más társaságot, mint például a Binget is, hogy új listatörlés-kérő rendszert indítson. A 28 EU-tagállamban élő személyeknek egy online űrlapot bocsátottak rendelkezésére, ahol az internethasználók bizonyos információkhoz vezető linkek eltávolítását kérhetik, amennyiben az adott információkat "elégtelenek, lényegtelenek, vagy már nem lényegesek" találják. A Google minden egyes eset érvényességének értékelésére egy jogi szakértőkből álló csapatot jelölt ki, olyan kritériumok alapján, mint például mióta van fent az anyag az interneten, valamint a tartalom közérdekű volta. Amennyiben a kérést jóváhagyják, a Google egy értesítést küld a Webmasternek a saját nevében, tájékoztatva a Webmastert arról, hogy a cikket leveszik a Google-ben az adott személy nevééről. Az információ online marad, és még mindig megtalálható lesz a keresőmotorral egy másik lekérdezés révén. Például az "Alexander Dalkirk questioned over burglary at 94 Old Road" ("Alexander Dalkirket az Old

¹⁰Lásd: "Referencia a spanyolországi Audiencia Nacional által 2012. március 9-én benyújtott előzetes végzésre", elérhető a <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1427291304831&uri=CELEX:62012CN0131-en>.

¹¹ Lásd fent.

¹² Lásd fent.

¹³ Lásd fent.

Road 94. sz. alatt történt betörés miatt hallgatták ki") című dokumentum az "Alexander Dalkirk" alatt futó eredményként eltávolítható, de a "burglary at 94 Old Road" ("az Old Road 94. sz. alatt történt betörés") keresés alapján meg fog jelenni. Ezért, az elnevezés által sugalltak ellenére egy cikk nem merül "feledésbe", csak egy kicsit nehezebb lesz azt megtalálni. A Google-höz eddig több mint 230.000, információ eltávolítására irányuló kérelem érkezett, amelynek a cég kb. 60%-át visszautasította.¹⁴

Összefoglalás

Ez a döntés ellentmondásosnak¹⁵ bizonyult és azt nemcsak a keresőmotor-szolgáltatók, hanem általában véve a kifejezés szabadságának és az emberi jogoknak a védői is kritizálták.¹⁶

> A jogi szempontú kritika arra koncentrált, hogy az Európai Bíróság végzése nem elég egyértelmű a "feledéshez való joggal" kapcsolatban, ami a végzés érvényesítésekor számos bizonytalanságot okoz. Aggodalomra okot adó területekként emelték ki az EB-nek az "adatgazdákra" vonatkozó túlzottan tág értelmezését és a bíróság mérlegelési tesztjét, ami úgy tűnik, hogy inkább fontossági sorrendbe rendezi, semmint "mérlegeli" a magánszférához való jogot az egyéb alapjogokkal szemben.¹⁷

> A végzés a Google-ön kívüli keresőmotorokkal és közvetítőikkel szemben támasztott kötelezettségekre nézve sem egyértelmű. Mi tartozik pontosan a "keresőmotor" fogalomkörébe? A Google jelenleg a keresőmotorok piacának majdnem 90%-át kontrollálja, de a végzés eléggé tágan értelmezi ezt a fogalmat, úgy, hogy abba más kisebb társaságok is beletartozhatnak, időnként még konkrét keresési fókusszal, akiknek kevesebb erőforrásuk áll rendelkezésükre a "feledéshez való jog" érvényesítéséhez. Hasonlóképpen, a végzésben az áll, hogy a "feledéshez való jog" korlátozható "a szerint, hogy milyen szerepet játszik az adat alanya a közéletben"¹⁸, de a köz- és magánszemély között húzódozó határt itt is nehéz meghatározni.

> A jogi szempontú kritikákon túl az ellenvetések az EB-végzés potenciális negatív hatására koncentrálnak. A kritikusok attól tartanak, hogy az EB-végzés esetleg "csendes túlkapáshoz"¹⁹ vezethet. Az, hogy az egyes személyeknek jogában áll eltávolítást kérni, annak aggályát vetette fel, hogy ez esetleg olyan információknak egy tollvonással történő kitorléréséhez vezethet, amelyek közérdekűek, például köztisztviselőkre vonatkozó kellemetlen tények tűnnének el az internetről. Mivel az információk eltávolítását bárki kérheti, a magán cenzúrázás és a történelem átírásának kockázata vetődött fel.

> A "feledéshez való jog" megvalósításával kapcsolatos nehézségekre is felhívták a figyelmet, a potenciális kérések esetleges áradatától kezdve addig, hogy a "feledéshez való joggal" kapcsolatban következetes álláspontot kell kialakítani a világgal szemben.²⁰ A Bíróság döntésével a keresőmotorok szerepe lényegesen átfogalmazódott, így azok az alapjogok döntéshozó szerveivé váltak. A Google ma már nemcsak egy egyszerű "közvetítő", amely mentes az adatvédelmi kötelezettségektől, hanem aktív szerepet kell játszania annak biztosításában is, hogy az egyes személyek saját digitális identitásuk felett némi kontrollt gyakorolhassanak.

A másik oldalon viszont a döntést olyan személyek üdvözölték, akik nem nézték jó szemmel azt, ahogyan az internet az életünk egyes részeit életünk más részeinek rovására a keresőmotorok révén felnagyítja. Egyes civil szervezetek is helyeslésüket fejezték ki azzal kapcsolatban, hogy ez a szabály milyen szerepet tölthet be pl. börtönviselt személyek rehabilitációjában és olyan esetekben, amikor gyermekként vagy serdülőként valaki olyan kommentárokat tesz közzé az inter-

¹⁴ Lásd: "European privacy requests for search removals," Google (frissítve 2015. március 23-án), elérhető a <http://www.google.com/transparencyreport/removals/europeprivacy/?hl=en-US-en>.

¹⁵Lásd például James Ball, "EU's "right to be forgotten": Guardian articles have been hidden by Google," The Guardian, 2015. július 2., elérhető a <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/jul/02/eu-right-to-be-forgotten-guardian-google-ön>, Mathew Sparkes "Google removes more links under "right to be forgotten"," The Telegraph, 2014. augusztus 15., elérhető a <http://www.telegraph.co.uk/technology/google/11038155/Google-removes-more-links-under-right-to-be-forgotten.html-en>

¹⁶Idézte Sophie Curtis és Alice Philipson, "Wikipedia founder: EU's "right to be forgotten" is 'deeply immoral,'" The Telegraph, 2014. augusztus 6., <http://www.telegraph.co.uk/technology/wikipedia/11015901/EU-ruling-on-link-removal-deeply-immoral-says-Wikipedia-founder.html>, The ECJ ruling does not provide "the "right to be forgotten", Big Brother Watch, 2014. május 14., elérhető a <http://www.bigbrotherwatch.org.uk/2014/05/ecj-ruling-provide-right-forgotten/-ön>.

¹⁷Lásd: Eleni Frantziou: "Further Developments in the "right to be forgotten": The European Court of Justice's Judgment in Case C-131/12, Google Spain, SL, Google Inc v Agencia Española de Protección de Datos," Human Rights Law Review (2014), 8.old.

¹⁸ 81.szakasz

¹⁹"On being forgotten," The Economist, 2014. május 17., <http://www.economist.com/news/leaders/21602219-right-be-forgotten-sounds-attractive-it-creates-more-problems-it-solves-being>

²⁰ Jonathan Zittrain: "Don't Force Google to 'Forget,' New York Times, 2014. május 14., <http://www.nytimes.com/2014/05/15/opinion/dont-force-google-to-forget.html>

neten, amelyeket később megbán.²¹

Menjen vissza a magánszférához való joggal kapcsolatos fő oldalunkra, hogy megtudja, hogy a civil társadalom hogyan áll ehhez a témához!

Az ügyről részletesebben itt olvashat (angol nyelven).

²¹"Sajtóközlemény: Az EU 2012-es adatvédelmi reformja: diktáljon Európa a digitális kor modern adatvédelmi szabályai terén!", Európai Bizottság, 2012. január 22., elérhető a http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12-26_en.htm-en

2

LGBTQI-JO-
GOK

TÉMA 2: LGBTQI-JOGOK

Tudnivalók

Az Európai Unió Alapjogi Chartája és az EU 2000/78. sz. irányelve bizonyos körülmények között kifejezetten megtiltja a szexuális beállítottság alapján történő hátrányos megkülönböztetést. A Charta 21. cikke kimondja, hogy "Tilos minden, (...) szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetés." A transznemű személyeket az EU-törvényekben kevésbé explicit módon védik - a transzneműek megkülönböztetése az Európai Unió Alapjogi Chartájában a "nem" alapján tiltott, a 2006-ban elfogadott nemi egyenlőségi irányelv pedig munkavállalásnál tiltja a nemváltoztatás miatt történő hátrányos megkülönböztetést.²³

Minden EU-tagállam törvénytelené nyilvánította a szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetést a munkahelyen, valamint az EU-s jogok és törvények bevezetésében is. 2014-ben 24 EU-tagállam tiltotta meg a szexuális irányultság alapján történő munkahelyen kívüli megkülönböztetést is.²⁴

Az EU-törvények azonban nem terjednek ki a transzneműekkel szembeni szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetésre a munkavállalás területén túlra. Számos európai országban²⁵ követelmény a transznemű személyek sterilizációja a nemváltoztatás érdekében, míg más európai országokban a transznemű személyek nemi identitását a törvény nem fogadja el. Az azonos neműek közti házasság és az ilyen szülők általi örökbefogadás nem minden EU-tagállamban lehetséges, és az EU-tagállamok nem kötelesek elismerni az azonos neműek között valamely más EU-tagállamban kötött házasságokat sem.²⁶

EU-szerte előfordul a magukat LGBTQI-ként meghatározó személyek elleni erőszak és megkülönböztetés.²⁷ Számos EU-tagállam a szexuális irányultság és nemi identitás alapján elkövetett bűntényeket nem sorolja a gyűlölet motiválta bűncselekmények közé.

Amit meg kell érteni

Az olyan jogok mellett, mint például a mozgásszabadság joga, az Európai Unió működéséről szóló szerződés (angol betűszóval: TFEU), a 19 (1) cikkben foglaltak révén, a szexuális beállítottság alapján történő megkülönböztetés-mentességhez való jogot is tartalmazza. Ez a jog lehetővé teszi azt, hogy az Európai Unió a szexuális orientáció alapján történő hátrányos megkülönböztetés elleni törvényeket fogadjon el, amennyiben az a feladatkörébe tartozik.

A 2000/78/EK irányelv (2000) meghatározta az alkalmazás és foglalkoztatás területén történő egyenlő bánásmód általános keretét. Ennek az irányelvnek a célja nem más, mint az európai dolgozók védelme a hátrányos megkülönböztetés minden formája ellen, történjen az nem, életkor, faj vagy szexuális beállítottság, stb. alapján. Ezt erősíti meg a Lisszaboni Szerződés, amely az Európai Unió Alapjogi Chartáját a többi olyan szerződéssel egyenlő státuszba emelte, és amely tilt "minden, (...) szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetést".

A 2000/78/EK irányelv igen fontos lépést jelentett a szexuális irányultság alapján történő munkahelyi megkülönböztetés tiltásában, mivel abban az időben számos európai ország nem rendelkezett megfelelő megkülönböztetés-ellenes törvényekkel. A 2006/54/EK irányelv ezt oly módon bővítette tovább, hogy a rendelkezésben helyt kapjon a nem alapján történő munkahelyi megkülönböztetés tiltása is, kifejezetten kimondva azt, hogy ebbe beletartozik a nemváltoztatás miatt történő hátrányos megkülönböztetés esete is.

²²http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-being-trans-eu-comparative_en.pdf

²³http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-being-trans-eu-comparative_en.pdf

²⁴<http://fra.europa.eu/en/speech/2014/tackling-sexual-orientation-and-gender-identity-discrimination-next-steps-eu-and-member>

²⁵<http://tgeu.org/trans-rights-europe-map-2015/>

²⁶http://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/marriage/index_en.htm

²⁷<https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/report-europe-and-central-asia/>

A Bizottságnak a 2000/78/EK²⁸ és a 2006/54/EK²⁹ irányelvről szóló jelentésében szerepel annak kijelentése, hogy mára minden tagállam nagyrészt bevezette mindkét irányelv rendelkezéseit. Mindazonáltal a 2000/78/EK irányelvről szóló jelentésben hangsúlyozzák, hogy a végrehajtás során még mindig adódnak nehézségek, míg a 2006/54/EK irányelvről szóló jelentésben azt emelik ki, hogy eddig csak négy tagállamban tiltották meg kifejezetten a nemváltoztatás miatt történő hátrányos megkülönböztetést, míg más államokban tágabban értelmezik a problémát.

Az említett irányelvek azonban csak a munkahelyhez kapcsolódó megkülönböztetéssel foglalkoznak, és nem követelik meg a tagállamoktól azt, hogy más területeken is tiltsák meg a szexuális irányultság és nemi identitás alapján történő diszkriminációt.

Az Európai Alapjogi Ügynökség 2012-es LGBT-felméréséből³⁰ az derült ki, hogy számos LGBTQI-személy szembesül hátrányos megkülönböztetéssel és erőszakkal.

> A transzneműek 20-60%-a számolt be arról, hogy transzneműsége miatt megkülönböztetésnek vagy zaklatásnak volt kitéve.

> Egyes országokban a felmérésben részt vevő személyek 40%-a számolt be arról, hogy kerülnek LGBT-identitásuk nyílt vállalását, mert félnek a zaklatástól vagy az erőszaktól, és

> A felmérésben részt vevő EU-állampolgárok 36-79%-a kerüli azt, hogy azonos nemű partnerével nyilvános helyen kézen fogva jelenjen meg, mivel fél a bántalmazástól, fenyegetéstől vagy zaklatástól.

Az emberek közötti, vallástól, hittől, fogyatékoságtól, életkortól vagy szexuális beállítottságtól független, munkahelyen kívüli egyenlő bánásmóddal kapcsolatban született irányelv-javaslat³¹ 2008 óta tárgyalás alatt áll, de azt még nem fogadták el.

E nélkül az irányelv vagy egyéb intézkedések nélkül az európai állampolgároknak valódi akadályok állják útját abban, hogy teljes mértékben élni tudjanak a jogaikkal, mivel a Szerződésekben lefektetett jogok és a valóban érvényesíthető jogok között nagy szakadékok tátongnak. Így például előfordulhat, hogy egy olyan azonos nemű pár, amely valamely tagállamban, ahol erre lehetőség van, bejegyzett élettársi kapcsolatban él, visszarad attól, hogy elköltözzön, munkát vállaljon vagy új gazdasági tevékenységbe fogjon egy olyan országban, ahol ezt a fajta kapcsolatot nem ismerik el. Költözés esetén a szóban forgó párnak nem lenne tényleges hozzáférése az élettársi kapcsolattal járó azon jogok összességéhez, amely őket az eredeti tagállamban megilleti. Ilyen esetekben ez a mozgásszabadság jogának megszegését, valamint az Emberi Jogok Európai Bírósága által védett és a Lisszaboni Szerződés által az EU-törvényekbe foglalt családi élethez való jog megszegését jelenti. Olyan kifejezett jogalap azonban jelenleg nincsen, amelynek alapján ezt az EU megkülönböztetés-ellenes irányelveiben tiltani lehetne.

²⁸http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/com_2014_2_en.pdf

²⁹http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_pay_gap/com-2013-861-final_en.pdf

³⁰<http://fra.europa.eu/DVS/DVT/lgbt.php>

³¹<http://www.socialplatform.org/news/state-of-play-of-the-blocked-equal-treatment-directive/>

Esettanulmány 2:

A szexuális beállítottság alapján való hátrányos megkülönböztetés-mentességhez való jog

Az ügy háttere

Az európai uniós jogszabályok azt követelik meg a nemzeti parlamentektől, hogy azok a szexuális irányultság alapján történő munkahelyi megkülönböztetést tiltó törvényeket fogadjanak el. Míg a nemzeti bíróságoknak ezután a nemzeti parlament által elfogadott törvényeket érvényesíteniük és értelmezniük kellene - mivel ezek a törvények az Európai Unió jogszabályaiból erednek és az EU köteles biztosítani, hogy az általa elfogadott szabályokat következetesen alkalmazzák -, az egyes problémás eseteket az Európai Bíróság elé kell terjeszteni akkor, amikor az eredeti szabályok nem minősülnek egyértelműnek.

A szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetést tiltó jogszabályok tisztázatlan volta miatt került egy, futballal kapcsolatos ügy a román bíróságoktól az Európai Bírósághoz.

Esettanulmány

Az esetet az Accept elnevezésű, az LGBT-személyek jogait védő és propagáló román civil szervezet terjesztette fel a romániai Országos Diszkrimináció-ellenes Tanácshoz (CNCD).

Az eset Becali Úr, az FC Steaua labdarúgó klub részvénytulajdonosának és igazgatójának megjegyzéseivel kezdődött, aki egy interjúban annak a lehetőségével kapcsolatban, hogy egy állítólagosan homoszexuális hajlamú hivatásos labdarúgót igazoljon át a csapatához, úgy nyilatkozott, hogy soha nem engedné meg azt, hogy a csapata homoszexuális játékost foglalkoztasson. Becali Úr ezt a véleményét azzal a kijelentéssel igyekezett igazolni, hogy az nem a diszkriminációról szolt és hogy őt senki sem kényszerítheti egy konkrét személynek a csapatba történő felvételére.

A futballcsapat nem határolta el magát ettől a véleménytől, és a szóban forgó játékos soha nem írt alá szerződést a csapattal.

Az ügy menete

Becali Úr megjegyzéseit az Accept a CNCD elé vitte, azt állítva, hogy a toborzásban sérült az egyenlő bánásmód követelménye, és szexuális orientáció alapján egyértelműen hátrányos megkülönböztetés esete állt fenn.

A CNCD kivizsgálta az ügyet és úgy határozott, hogy a szóban forgó eset nem esik a munkaviszony kategóriájába, mivel Becali Úr nem volt sem munkáltató, sem pedig az FC Steaua klubba való játékos-felvétel nem tartozott a feladatkörébe. Azt a következtetést azonban nem vonták le, hogy Becali Úr olyan kijelentéseket tett, amelyek zaklatásba torkollhattak volna, így azt számításba véve, hogy ezek az események hat hónappal korábban történtek, a bíróság egyszerűen csak figyelmeztetésben részesítette Becali Urat.

Az Accept a Bukaresti Fellebbviteli Bíróságon fellebbezést nyújtott be ez ellen a határozat ellen, amely hatóság az ügyet az Európai Bíróság hatáskörébe utalta. A hatóság ennek során a következő fő kérdéseket tette fel:

> Alkalmazható-e az egyenlő bánásmód irányelve olyan esetekben, ahol a szóban forgó kijelentések egy labdarúgó klub részvénytulajdonosától származnak, aki, annak ellenére, hogy "fő vezetőként" tartják számon, jogi értelemben nincsen felhatalmazva arra, hogy eldöntse, hogy kit vegyen fel a csapatába, és kit ne?

> Milyen mértékben tekinthetők Becali Úr kijelentései közvetlen vagy közvetett diszkriminációnak?

> Milyen mértékben kell az FC Steauának bizonyítania azt, hogy nem történt hátrányos megkülönböztetés?

> Az érintett időszak mennyiben befolyásolja a döntést?

Döntés

2013. április 25-én az Európai Bíróság több pontban végzést hozott:

> A szóban forgó játékosnak nem volt szükséges az ügyet személyesen előterjesznie. Az Acceptnek jogos érdeke volt az ügy előterjesztésében, mivel a diszkriminációnak nem feltétlenül kell egy konkrét személyre irányulnia.

> A tényekből az derül ki, hogy közvetlen diszkrimináció történt. A közvetlen diszkrimináció olyan esetet jelent, ahol egy személyt kevésbé előnyösen kezelnek, mint egy másikat kezeltek, kezelnek vagy kezelnének egy hasonló helyzetben, az EU-irányelvben tiltott alapokon.

> Becali Úr státusza nem más, mint a klub "patronálójá", és még ha nem is rendelkezett munkaerő-felvételi jogkörrel, ez azt jelenti, hogy a diszkrimináció-ellenes jogszabályok itt érvényesek, különösen mivel a labdarúgó klub a szóban forgó megjegyzésektől nem határozta el magát.

> Egy munkaadónak azt kell mutatnia, hogy szexuális orientáció alapján senkit nem részesít hátrányos megkülönböztetésben, amikor valamilyen panaszemelésre kerül sor.

Összefoglalás

Ez a határozat egyértelművé tette, hogy a szexuális irányultság alapján történő munkahelyi megkülönböztetést tiltó európai uniós jogszabályok azokra az esetekre is vonatkoznak, amikor egy olyan kijelentést, amely a munkavállalást megakadályozza vagy megnehezíti, csak elvi szinten tesznek.

Ennek eredményét mutatja egy, az olaszországi Bergamói Bíróság Munkaügyi Osztályára 2014. augusztus 6-án előterjesztett ügy, az Association Advocacy for LGBT Rights Rete Lenford, azaz egy olasz melegjogi jogász-szervezet részéről. Ebben az ügyben egy jogász tett olyan kijelentést egy rádióműsorban, miszerint ő a cégéhez soha nem venne fel homoszexuális dolgozókat. Az eljárás során kijelentette, hogy megjegyzése "teljesen elméleti alapú" volt, és hogy azt magánemberként, nem pedig munkaadóként tette. A bíró az Asociația Accept-ügyet vette alapul az EU-törvényben foglaltak értelmezéséhez, és úgy találta, hogy a jogász kijelentése a munkavállalásban való közvetlen diszkriminációt jelent, és az az EU diszkrimináció-ellenes szabályaiba ütközik. A bíró hangsúlyozta, hogy a hátrányos megkülönböztetést nem befolyásolja a konkrétan érintett személy hiánya, és hogy a jogász szavai nem elegendőek ártatlansága bizonyításához.

3

MUNKAVÁLLALÓI ÉS SZOCIÁLIS JOGOK

TÉMA 3: MUNKAVÁLLALÓI ÉS SZOCIÁLIS JO- GOK

Tudnivalók

A két legfontosabb EU-szerződés, az Európai Unió működéséről szóló szerződés és az Európai Unióról szóló szerződés, számos, a szociális jogokra vonatkozó követelményt sorol fel, beleértve a szociális jogok védelmére, valamint a munkafeltételek és a közegészségügy javításának, valamint a társadalmi kirekesztés elleni küzdelemnek a kötelezettségére vonatkozó általános célt is.

Az Európai Unió Alapjogi Chartája ³²bizonyos körülmények fennállása esetén említést tesz a társadalombiztosításhoz, a munkanélküli támogatáshoz, a nyugdíjhoz, a szociális és lakhatási támogatáshoz, valamint az egészségügyi ellátáshoz való jogról is. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye nem foglalkozik a szociális jogokkal, az Emberi Jogok Európai Bírósága azonban a szociális jogokkal kapcsolatban számos ítéletet hozott, ahol ezek más jogokhoz, így például a családi élethez való joghoz és a kínzás tilalmához is kapcsolódnak.

Az EU-jog azonban nagyrészt a nemzeti törvényekre hagyja annak eldöntését, hogy ki folyamodhat szociális ellátásért és segélyért, és arra koncentrál, hogy megkísérelje összehangolni és biztosítani az EU-állampolgárok egyenlő elbírálását ³³ olyan szempontból, hogy azok a szociális jogokhoz saját országukon kívül is hozzájuthassanak.

A pénzügyi válság és a 2009 óta számos európai országban bevezetett megszorítási intézkedések a szociális jogokat és ellátást több tagállamban is negatívan befolyásolták.

2015-ben egy, az Európai Parlament számára készített jelentés azt állapította meg, hogy az EU-ban bevezetett megszorítások alapvetően gyakorolnak negatív hatást mind a gazdasági, szociális és kulturális, mind pedig a civil és politikai jogok védelmére.

Ez a jelentés Ciprusról, Görögországról, Írországról, Olaszországról, Spanyolországról és Portugáliáról azt állapította meg, hogy ezekben az országokban növekszik a munkanélküliség, a részmunkaidős munkalehetőségek és az ideiglenes foglalkoztatás, hosszabbodik a munkaidő, valamint hogy mind a munkanélküliségi támogatások, mind a bérek összege lefelé mozdult. Mindezek kedvezőtlen hatással voltak az igazságos feltételek mellett történő munkavállaláshoz és a munkahelyek megtartásához való jogra, különösen a nők, a fiatal munkavállalók, a fogyatékkal élők, a bevándorlók, a nomádok, az alacsony fizetéssel rendelkező munkavállalók, a nyugdíjasok és az egyedülállók esetében.

A jelentésben azt is megállapították, hogy az olyan intézkedések, mint például a tanárok és iskolák számának csökkentése, a sérülékeny csoportoknak, így például a fogyatékkal élő gyermekeknek, a roma gyermekeknek, ill. a bevándorlók gyermekeinek nyújtott egyes szolgáltatások korlátozása negatívan befolyásolta az oktatáshoz való jogot.

A jelentés szerint ugyanezekben az országokban, különösen Görögországban és Cipruson a megszorítási intézkedések hatottak az egészségügyi ellátáshoz való jogra is. Ezeknek az intézkedéseknek az eredményeképpen csökkent az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés, beleértve a megelőző orvosi ellátást is, ezen kívül növekedtek a költségek és a várakozási idők, valamint a gyógyszerkészletek hiánya is fokozódott. A jelentés szerint az intézkedések jó néhány csoportot aránytalanul nagy mértékben érintettek - így például a szegényeket és a hajléktalanokat, az időseket, a fogyatékkal élőket és azok családjait, a nőket és a nem regisztrált bevándorlókat.

A jelentés szerint az intézkedések a nyugdíjakat is kedvezőtlenül befolyásolták, különösen mivel azok csökkentett állami nyugdíjkiadásokat és a nyugdíjasok számára egyre romló életszínvonalat eredményeztek.

Amit meg kell érteni

Az Európai Unióról szóló szerződés (a TEU) 3. cikkében az áll, hogy az Uniónak harcolnia kell a társadalmi kirekesztés és a hátrányos megkülönböztetés ellen, elő kell mozdítania a társadalmi igazságosság és a szociális ellátás, a nemek közti egyenlőség, valamint a nemzedékek közti szolidaritás ügyét.

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (a TFEU) 151. cikke azt írja elő, hogy az Unió és annak tagállamai kötele-

³² eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12010P&from=EN

³³ ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=850&langId=en

sek célként kitűzni a munkavállalás előmozdítását, az élet- és munkakörülmények javítását, azok összehangolásának és folyamatos javulásának az érdekében, ezen kívül legyen céljuk a megfelelő szociális ellátás biztosítása, a munkahelyi vezetés és a munkaerő közti párbeszéd megteremtése, a humán erőforrás fejlesztése, a tartósan magas foglalkoztatottság elérését és a kirekesztés elleni harcot szem előtt tartva.

Az Európai Unió Alapjogi Chartájában ³⁴ szerepel az EU állampolgárai számára a társadalombiztosításnak és a szociális támogatásnak az EU- és a nemzeti törvények szerinti igénybe vételére való jogosultság elismerése, beleértve a születési szabadságot, a munkanélküli ellátást és nyugdíjokat, bármely tagállamban éljenek is ezek az állampolgárok. Ennek részét képezi a nélkülözőknek történő szociális és lakhatási támogatás nyújtása, valamint a megelőző orvosi ellátáshoz és az orvosi kezeléshez való megfelelő hozzáférés biztosítása is.

A fentiekben felsorolt szerződések és charták cikkelyeiben foglaltak ellenére az EU-szabályok és irányelvek (törvények) ezeket nem bontották le olyan részletes szabályokra, amelyek az EU-tagállamokra nézve kötelezőek lennének, sem pedig az EU-intézmények nem terjesztettek még elő konkrét eseteket ezen jogok érvényesítésére. Ezeket a feladatokat inkább a nemzeti kormányokra hagyják, az EU pedig annak biztosítására koncentrálna, hogy a munkavállalás terén ne legyen nemzetiégi alapú megkülönböztetés, valamint arra, hogy a tagállamok mikor nyújtanak szociális ellátást, illetve az olyan politikákra és intézkedésekre fókuszál, amelyek ezen jogok védelmét mozdítják elő.

Megfelelő munkafeltételek és munkanélküli ellátás

A TFEU 153. cikke az Unióra a 151. cikk végrehajtására nézve konkrét kötelezettségeket ró, beleértve a munkafeltételek és a társadalombiztosítás javítását, a nem uniós állampolgárok munkafeltételeinek javítását és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelmet. Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 27-31., valamint ³⁴. cikke számos munkavállalói jogot ír elő, köztük a munkahelyi tájékoztatáshoz és konzultációhoz való jogot, a kollektív tárgyaláshoz való jogot, az igazságtalan elbocsátástól való védelem jogát, az igazságos és korrekt munkavállalási feltételekhez való jogot, ide értve a maximális munkórak számának fixálását, a napi és heti pihenő idő és az éves fizetett szabadság biztosítását. Ebbe beletartozik munkanélküliség esetén a társadalombiztosítási támogatáshoz való jogosultság elismerése is.

Az EU-szabályok szerint az egyik EU-tagállamból a másikba történő költözéskor az állampolgárok ugyanarra a munkanélküli ellátásra³⁵ jogosultak, mint az adott ország saját állampolgárai. Míg a szabályok nem minden országban egyeznek meg arra vonatkozóan, hogy mennyi ideig szükséges munkavállalóként dolgozni ahhoz, hogy a munkanélküli segélyre jogosulttá váljunk, és gyakran ennek eléréséhez különböző hosszúságú időszakokat kell alkalmazásban eltölteni, annak az országnak, ahová az adott állampolgár költözik, ebbe az időszakba bele kell számítani a más EU-tagországokban munkavállalóként töltött időszakokat is. Az EU-szabályok azt is lehetővé teszik az állampolgárok számára, hogy valamely más EU-tagországban 3-6 hónapig továbbra is munkanélküli ellátásban részesüljenek, amíg az adott országban munkát keresnek.

Az EU-szabályoknak azonban nem céljuk intézkedéseket fogyanatosítani a munkanélküliség, a bizonytalan munkaszervezések, valamint a rosszul fizetett munkák EU-szerte történő kezelésére, amely kérdések mindegyike kihívást jelent az igazságos és korrekt munkafeltételekhez való jogra nézve.

Az Eurostat³⁶ becslése szerint 2015 májusában az EU-28-ak munkanélküliségi rátája 9,6%, az eurózónáé pedig 10,3% volt. A fiatal (25 év alatti) korosztály munkanélküliségi rátája az EU-28-ak országaiban 20,6%, az eurózónában pedig 22,1% volt. Görögországban azonban a fiatal korosztály munkanélküliségi rátája 49,7 %-ot, Spanyolországban 49,3%-ot, Horvátországban 43,6%-ot, Olaszországban pedig 41,5%-ot mutatott.

Egy, az Európai Bizottság számára készített 2012-es jelentés ³⁷ a bizonytalan munkaszerződések növekedésére – különösen az általuk értékelt 12 tagállamban (amely mintában mind régebbi, mind újabb EU-tagállamok szerepeltek) tapasztalt kényszerűen vállalt részmunkaidős foglalkoztatásra és határozott idejű szerződésekre hívta fel a figyelmet. A jelentésben azt is kiemelték, hogy a nem hivatalos munkavállalás Görögországban, Spanyolországban, Olaszországban, Lettországon és Bulgáriában is növekvő tendenciát mutat. A munkaerő-kölcsönzés alkalmazása, a munkáltató és a munkavállaló közé való közvetítő beiktatása szintén növekvő tendenciát mutatott, ahol a vendéglátás, az építőipar, a mezőgazdaság, a kiskereskedelem és a takarítás azok a szektorok, amelyekben a munkavállalókat leginkább hajlamosak bizonytalan feltételekkel alkalmazni, és ennek leginkább a nem regisztrált bevándorlók, a nők és a fiatal dolgozók vannak kitéve.

³⁴ eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12010P&from=EN

³⁵ ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=862&langId=en

³⁶ ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics

³⁷ https://www.google.de/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CC0QFjABahUKEwitr5Ofv3GAhVBGyWkHdZiD6w&url=http%25253A%25252F%25252Fec.europa.eu%25252Fsocial%25252FblobServlet%25253FdocId%25253D7925%252526langId%25253Den&ei=wla3Va3PFsG2sAHWxb3gCg&usq=AFQjCNH6_NtbzmiMqrH5xbFLy-evMBSIFJQ&sig2=IL9wU3JvcOTzMvRU0Y-rEw&bvm=bv.98717601,d.bGg

Egészségügy

A TFEU 168. cikke azt követeli meg az Uniótól, hogy tegyen lépéseket a közegészségügy javítása érdekében, az Európai Unió Alapjogi Chartájának 35. cikke pedig magába foglalja a megelőző egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés jogát, valamint az orvosi kezeléshez való jogot - a nemzeti törvények és gyakorlatok által meghatározott feltételek szerint.

Az EU a nemzeti egészségügyi politikák felállításába nem avatkozik be közvetlenül, hanem inkább koordinációs szerepet³⁸ vállal annak biztosításában, hogy új tagországba való költözés esetén a szabad mozgás jogát gyakorló EU-állampolgárokat ugyanazon feltételek mellett védjék, mint az adott ország polgárait.

2014-ben az Európai Tanács³⁹ aggodalmát fejezte ki azzal kapcsolatban, hogy a pénzügyi válság negatív hatást gyakorolt az EU-tagországoknak arra való képességére, hogy hozzáférést nyújtsanak az egészségügyi szolgáltatásokhoz és a szociális ellátáshoz, különösen az Európai Unió működéséről szóló szerződés 168. cikkének fényében. Az Európai Parlamentnek szóló jelentésben kiemelt kérdések mellett (lásd fent) a 2014-es, az EuroFound⁴⁰ által összeállított jelentésben azt hangsúlyozták, hogy a megszorítási intézkedések miatt egyre több olyan csoport van, amelyeket érzékenyen érint a gyenge egészségügyi ellátás, mégpedig a megnövekedett munkanélküliség, a rendszerbeli változások és a fokozódó hátrányos megkülönböztetés és idegengyűlölet okán. A jelentés azt a megállapítást is tartalmazza, hogy a szolgáltatások csökkentése az egészségügyi rendszerek egy részében a rendszerek más részeiben is feszültségekhez vezetett – ez látszik például a fekvőbeteg-ellátás fokozott igénybe vételében, mivel a családok egyre inkább képtelenné váltak a családtagok otthoni ápolására, valamint a sürgősségi ellátás egyre gyakrabban történő igénybe vételében, mivel az a háziorvosi látogatásnál olcsóbb vagy elérhetőbb megoldásnak bizonyult.

Oktatás

A TEU 165(1). cikkében az áll, hogy a Közösségnek hozzá kell járulnia a minőségi oktatás fejlesztéséhez az által, hogy ösztönzi a tagállamok közti együttműködést és ha szükséges, támogatja és kiegészíti azok tevékenységét, miközben teljes mértékben tiszteletben tartja azt, hogy az oktatás tartalma és az oktatási rendszerek felállítása, valamint azok kulturális és nyelvi sokszínűségének biztosítása a tagállamok felelősségi körébe tartozik. Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 145. cikke kimondja, hogy mindenkinek joga van az oktatáshoz, valamint a szak- és továbbképzéshez való hozzáféréshez.

Ahogy a többi, itt tárgyalt terület esetében, az EU az oktatás terén sem vezetett be olyan szabályokat, amelyek beavatkoznának a nemzeti politikákba, hanem inkább arra koncentrált, hogy a tagállamok között összehangolja az oktatás mobilitását és az oktatáspolitikák kidolgozását, beleértve az olyan területeket is, mint például az ERASMUS-program, biztosítva azt, hogy a tagállamok az EU-állampolgárokat az oktatásban nemzetiség alapján nem diszkriminálják, és a tagállamok az egyes országokban szerzett képesítéseket kölcsönösen elismerik.

Azon problémákon kívül, amelyeket az oktatáshoz való jognak az Európai Parlament jelentésében szereplő megvalósításával kapcsolatban említettünk (lásd fent), az egyetemek finanszírozását 2008 óta számos EU-tagállamban csökkentették, miközben a tandíjak emelkedtek.

Nyugdíjak

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 34. cikke elismeri a társadalombiztosítási ellátás és az időskori szociális szolgáltatások igénybe vételére való jogosultságot. Az EU szabályokat vezetett be annak meghatározására, hogy azok a személyek, akik több EU-tagállamban is dolgoztak, hogyan igényelhetik a nyugdíjukat, és hogyan történik ez, amikor valamely EU-állampolgár valamely más EU-tagországban vonul nyugdíjba, de közvetlenül nem avatkozik be a nemzeti nyugdíjszabályozásba. i.

³⁸ ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=859&langId=en

³⁹ www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lsa/143283.pdf

⁴⁰ https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1442en.pdf

Esettanulmány 3: Iskolai vallásoktatás

Az ügy háttere

Egyetlen EU-s előírás szerint sem kötelező az iskolákban a vallásoktatás, de egyetlen tagállam kivételével minden EU-tagországban tartanak hittanórákat az iskolákban. Az EU Alapjogi Chartája mindenki számára garantálja a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságát, de ez a jog csak akkor érvényesíthető az oktatásban, amikor az EU éppen az oktatás területén tevékenykedik, és jelenleg az EU-nak nincsen kompetenciája arra, hogy a nemzeti tantervekbe beavatkozzon.

Minden EU-tagállam számára kötelező azonban az Európa Tanácsban tagként részt venni és a Emberi Jogok Európai Egyezményéhez csatlakozni, ami viszont a nemzeti oktatáspolitikát is érinti. Ezért fordultak a kérelmezők az Emberi Jogok Európai Bíróságához, amikor úgy érezték, hogy a Grzelak kontra Lengyelország-ügyben vallásszabadságukat korlátozták.⁴¹

Esettanulmány

A Grzelak-család, azaz Urszula és Czesław, valamint fiuk, Mateusz, a lengyelországi Sobótkában éltek, amikor kérelmüket beterjesztették az Emberi Jogok Európai Bíróságához. Mateusz Grzelak 1998-ban, hétéves korában kezdte meg általános iskolai tanulmányait, és mivel agnosztikus szülei így döntöttek, nem járt hittanórára.

A Grzelak-házaspár ismételt kéréseket nyújtott be az iskolának, hogy fiuk hadd járhasson inkább erkölcsstanórára, ami szintén rendelkezésre álló lehetőség volt, de kérvényüket azon az alapon utasították el, hogy az egész osztályban egyedül Mateusz kérte ezt. Mivel Mateusznak nem nyílt lehetősége arra, hogy ezt az alternatív tantárgyat válassza, a hittanórát pedig a tanítási nap kellős közepére tették, más kötelező órák közé, a kislának ez alatt az idő alatt vagy felügyelet nélkül a folyosón kellett várakoznia, vagy az iskolai könyvtárban vagy klubban kellett elütnie az idejét.

Grzelakék fenntartották azt a nézetüket, miszerint fiuk e miatt hátrányos megkülönböztetésnek volt kitéve: helyett kihúzták a rubrikát az ellenőrző könyvben, és a többi tanuló fizikailag és érzelmileg is zaklatta a kislánút azért, mert nem járt hittanórára. Ezért a gyermeket többször átvitték a városon belül más-más iskolába.

Több, az iskolaigazgatóknak címzett sikertelen kérvény után Grzelakék az Oktatási Minisztériumhoz fordultak. A Minisztériumból azt a választ kapták, hogy az erkölcsstanórákat igenis megszervezik a szülők kérésére, és ahol nincsen ilyen óra, annak csupán szervezési oka van, mivel nagyon kis számú tanul

Az ügy menete

A Minisztérium azonban azt a kérdést, hogy az ellenőrző könyvben az érdemjegy helyett szereplő kihúzás alkotmányos-e, a lengyel alkotmánybírósághoz utalta, amely utóbbi bíróság úgy találta, hogy a lengyel alkotmány értelmében ezzel nem sérül a vallásszabadsághoz való jog.

Grzelakék nem elégedtek meg ezzel a válasszal, és az ügyet 2002-ben felterjesztették az Emberi Jogok Európai Bíróságára, azt állítva, hogy a lengyel állam korlátozta a vallásszabadsághoz és a diszkrimináció-mentességhez való jogukat.

Döntés

2010. június 15-én az Emberi Jogok Európai Bírósága végzést hozott, miszerint Mateusz Grzelak diszkrimináció-mentességhez és vallásszabadsághoz való jogát megsértették.

Kijelentésük szerint a vallásszabadság annak a szabadságát is magában foglalja, hogy egy személynek nincsen vallása, ill. hogy ne kelljen felfednie, hogy hívő-e vagy sem.

A döntés szerint a hittan/erkölcsstan érdemjegy hiánya és az, hogy a tanuló bizonyítványából kihúzták az erkölcsstant, arra a következtetésre enged jutni, hogy a tanulónak nincsen vallása, ez viszont korlátozza a vallásszabadságot, ezért nem egyeztethető össze az Emberi Jogok Európai Egyezményé

⁴¹ hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-99384

Összefoglalás

2014. március 25-én Lengyelországban módosították az oktatás szabályozását. A módosítás új szabálynak adott helyt, amely kötelezte az iskolák vezetőségét arra, hogy biztosítsanak hittan/erkölcsstan órákat, még akkor is, ha az adott órára csak egyetlen jelentkező van. A felső tagozatos tanulókat vagy az alsó tagozatos tanulók szüleit (gyermekük nevében) arra kötelezték, hogy írásbeli kérvényt nyújtsanak be arra vonatkozóan, hogy az adott kurzusra kívánják járni, kikerülve így minden olyan lehetőséget, hogy a hittan- vagy erkölcsstanórák elhagyhatók.

Ez az ítélet Lengyelországon kívül is megerősítette azt, hogy az európai országok kötelesek nemcsak passzív módon lehetővé tenni a vallásszabadságot, és annak a szabadságát, hogy egy adott személy ne tartozzon egy konkrét vallási felekezethez, hanem az is kötelességük, hogy intézkedéseket tegyenek annak biztosítására, hogy az állampolgároknak ne kelljen felfedniük vallási beállítottságukat, és hogy pozitív lépéseket tegyenek annak elkerülése érdekében, hogy az oktatásban a hívőket és a nem hívőket másképpen kezeljék.

4

MIGRÁCIÓ

TÉMA 4: MIGRÁCIÓ

Tudnivalók

A migráció terén az EU élesen elválasztja egymástól azokat, akik EU-s útlevelel (azaz valamely EU-tagországban kibocsátott útlevelel) rendelkeznek, és azokat, akik nem.

Az EU-szerződések alapján az EU-s útlevelel⁴² rendelkező állampolgárokat bizonyos feltételek mellett megilleti a szabad mozgásnak és bármely más EU-tagországban való tartózkodásának a joga, az EU-s és helyhatósági választásokon való szavazás és jelöltként indulás joga, még akkor is, ha az adott állampolgár a saját származási országán kívül él, valamint az EU-n kívüli tartózkodás idején ugyanígy megilleti a más EU-tagországok nagykövetsége által nyújtott védelem, illetve jogosult az Európai Parlamenthez kérvényt, az európai ombudsmannak pedig panaszt benyújtani.

Az Európai Unió Alapjogi Chartájában foglalt jogok csak azokra az esetekre vonatkoznak, amikor az EU tesz intézkedéseket vagy amikor valamely tagállam alkalmazza az EU-s szabályokat. Amikor azonban e jogok érvényesítendőek, akkor azok minden, az EU területén élő állampolgárra vonatkoznak. Ez azt jelenti, hogy akár van az adott személynek EU-s útlevele, akár nincs, az EU-s intézményeknek, beleértve a három fő intézményt, azaz a Bizottságot, a Parlamentet és a Tanácsot, de más intézményeket is, mint amilyen például a Frontex⁴³ (az EU külső határainak biztonságáért felelős szerv), az Európai Menekültügyi Támogató Iroda⁴⁴ (amelynek feladata a közös európai menekültügyi politika összehangolása) és az Europol⁴⁵ (amelynek feladata a rendőrségi intézkedések összehangolása), be kell tartaniuk a Charta szabályait.

A szabad mozgás joga⁴⁶ talán a legismertebb EU-jog. Az EU-szerződések értelmében ez a jog teszi lehetővé minden, EU-s útlevelel rendelkező személy számára azt, hogy saját országából maximum három hónapra valamely más EU-tagországba költözzön, és hogy ott határozatlan ideig tartózkodjon, amennyiben munkavállalóként vagy saját vállalkozásában el tud helyezkedni, diák, vagy el tudja tartani magát, ugyanolyan feltételek mellett, mint az adott ország saját állampolgárai. Ennek részét képezi az arra való jog is, hogy az adott személy az új országba saját családtagjait is magával vigye, köztük azokat a családtagokat is, akik nem rendelkeznek EU-s útlevelel (a diákok esetében ez a jog korlátozott). Ez azt is jelenti, hogy amennyiben az új országban az adott állampolgár munkanélkülivé válik, akkor ez a személy az adott ország állampolgáiraival megegyező feltételek mellett igényelhet szociális támogatást. Ezt a szociális támogatáshoz való jogot korlátozza az a követelmény, amelynek értelmében senki nem róhat indokolatlan terhet a fogadó tagállam szociális segítségnyújtási rendszerére. A schengeni övezet⁴⁷ a szabad mozgás jogát még azzal is bővítette, hogy egyes EU-tagországok közti határok átlépésekor nem kell bemutatni az úti okmányokat sem.

Ezen kívül a migráció témájában az EU-szintű együttműködés leglényegesebb területe a menedékjog kérdése. Az 1999-ben indult Közös Európai Menekültügyi Rendszer elsősorban a következő alapokra épül:

> a dublini egyezmény,⁴⁸ amely azt mondja ki, hogy a menedékkérőknek abban az EU-tagállamban kell benyújtaniuk kérelmüket, ahol az EU területére belépnek, és ebben az egyezményben egy, a menedékkérőkre vonatkozó közös európai ujjlenyomat-azonosító rendszer alkalmazása is szerepel,

> a jogosultsági irányelv⁴⁹, amely az EU-tagországok számára közös minimális követelményeket fektet le a menekültek védelmére vonatkozóan,

⁴² ec.europa.eu/justice/citizen/

⁴³ frontex.europa.eu/

⁴⁴ <https://easo.europa.eu/>

⁴⁵ <https://www.europol.europa.eu/>

⁴⁶ ec.europa.eu/justice/citizen/document/files/guide-free-mo-2013_en.pdf

⁴⁷ ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen/index_en.htm

⁴⁸ ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/examination-of-applicants/index_en.htm

⁴⁹ ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/refugee-status/index_en.htm

> a nemzetközi védelmet kérelmezők befogadásáról szóló irányelv⁵⁰, amely arra vonatkozó szabályokat tartalmaz, hogy mely esetekben vehetők őrizetbe a menedékkérők, hogy milyen jogsegélyhez vannak jogai a menedékkérőnek őrizetbe vétel esetén, valamint a menedékkérők élelemhez, egészségügyi ellátáshoz, lakhatáshoz, munkavállaláshoz, illetve orvosi és pszichológiai ellátáshoz való jogáról is szól,

> az átmeneti védelemről szóló irányelv,⁵¹ amelyet humanitárius vészhelyzet esetén azonnali és átmeneti segítség nyújtására fogalmaztak meg. Az EU ezt a mechanizmust még soha nem alkalmazta.

Ezt a rendszert számos kritika érte. A dublini egyezményt⁵² kritikának vetették alá azért, hogy késedelmet okozott a menedékkérelmek elbírálásában, hogy túl gyakran alkalmaztak őrizetbe vételt a menedékkérők visszafordítása céljából, valamint hogy növelte az EU határain lévő tagállamokra nehezedő nyomást. Még mindig igen nagy különbség van a befogadási rátákban az egyes ⁵³ EU-tagállamok között, a jogosultsági irányelvben foglaltak ellenére, valamint a menedékkérők számára számos EU-tagállamban nem biztosítanak elfogadható életszínvonalat és megfelelő lakáskörülményeket⁵⁴. A rendszert alapvetően azért bírálják, mert az sokkal inkább az EU-ba való illegális belépés megelőzésére, ⁵⁵nem pedig a menedékkérelmek elbírálásának gyorsítására helyezte a hangsúlyt, miközben 2014-ben legalább 3.500 ember fulladt meg, miközben Európa felé tartva megpróbálta átszelni a Földközi-tengert.

Az illegális bevándorlók ügyét szintén EU-szintű koordinációs követelmény szabályozza. A visszafordítási irányelv ⁵⁶ értelmében azokat a személyeket, akik az EU területére a megfelelő okmányok nélkül lépnek be és akik nem jogosultak a menedékjogra, 5 évre eltiltják az EU-ba történő ismételt belépéstől, még akkor is, ha körülményeikben változás áll be, valamint lehetővé válik az, hogy az illegális bevándorlókat maximum 18 hónapra őrizetbe vegyék akkor is, ha azok nem követtek el bűncselekményt. Az EU-nak számos újrafelvételi megállapodása is van ⁵⁷ az EU külső határan fekvő országokkal az illegális bevándorlók visszatérítésének gyorsítására, valamint azoknak a visszatartott menedékkérőknek a visszaküldésére, akik valamely EU-n kívül országot használtak tranzitországhént.

Amit meg kell érteni

A szabad mozgás az EU egyik alapelve, amelyet az Európai Unió működéséről szóló szerződés 45. cikkelye⁵⁸ mond ki. Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 15. és 45. cikkében⁵⁹ is szerepel az a jog, hogy az EU-s állampolgárok valamely másik EU-tagországban ugyanolyan feltételek mellett dolgozhatnak, mint az adott ország állampolgárai. A Charta 19. cikke⁶⁰ tartalmazza a menedékhez való jogot, a menekültügyi egyezményrel ⁶¹ összhangban.

Szabad mozgás

A szabad mozgás⁶², beleértve a munkakeresés jogát, a munkavállalás jogát, a tanulás jogát, ahogyan azt fent is említettük, azoknak az EU-állampolgároknak a joga, akik megfelelnek bizonyos feltételeknek, és ezek a jogok abban az esetben érvényesíthetők, ha az adott személy el tudja magát tartani.

⁵⁰ ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/reception-conditions/index_en.htm

⁵¹ ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/temporary-protection/index_en.htm

⁵² www.ecre.org/topics/areas-of-work/protection-in-europe/10-dublin-regulation.html

⁵³ www.ecre.org/topics/areas-of-work/protection-in-europe.html

⁵⁴ www.ecre.org/topics/areas-of-work/protection-in-europe/36-reception-conditions.html

⁵⁵ www.ecre.org/topics/areas-of-work/introduction/35-access-to-europe.html

⁵⁶ www.ecre.org/topics/areas-of-work/introduction/40-returns.html

⁵⁷ ecre.org/component/content/article/70-weekly-bulletin-articles/619-eu-turkey-readmission-agreement-endorsed-by-european-parliament-raises-concerns-amongst-ngos.html

⁵⁸ ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=457

⁵⁹ eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT

⁶⁰ eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT

⁶¹ www.unhcr.org/4ec262df9.html

⁶² ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=457

Amikor valaki az egyik ilyen feltétel szerint külföldre költözik, ez a helyzet számos más jogot aktivál számára, és ezek a jogok akkor is érvényben maradnak, ha az adott személy visszatér eredeti országába. Ennek részét képezi az ahhoz való jog is, hogy egy, EU-s útlevéllel nem rendelkező családtag⁶³ is az adott személlyel költözzön, és hogy ezek a személyek ugyanolyan feltételek mellett éljenek és dolgozzanak, mint az EU-s útlevéllel rendelkező állampolgárok, beleértve az 5 év külföldön tartózkodás után járó állandó tartózkodási jogot, valamint bizonyos körülmények között a további tartózkodáshoz való jogot is, például ha a családi körülményekben áll be változás, így például válás esetén.

A tagállamok azonban megtartották az ahhoz való jogukat, hogy az EU-n kívüli állampolgárokra vonatkozóan saját bevándorlási politikát dolgozzanak ki, ahol semmilyen szabad mozgásra vonatkozó EU-s jog nem érvényesül. Ez azt jelenti, hogy minden ország saját kritériumokat állíthat fel arra vonatkozóan, hogy az EU-n kívüli országokból érkező állampolgárok hogyan kaphassanak náluk munkavállalói vízumot, valamint felállíthatják az arra vonatkozó szabályokat is, hogy saját állampolgáraik hogyan hozhatnak be az országukba EU-s útlevéllel nem rendelkező családtagot. Például a dán állampolgárok⁶⁴ csak akkor vihetnek be nem EU-s állampolgárságú házastársat Dániába, ha el tudják őt tartani és Dánia az az ország, ahol a házastársak együtt rendelkeznek a legerőteljesebb jogokkal. Ez a magas küszöb azt eredményezte, hogy számos, nem EU-állampolgárságú házastársal rendelkező dán állampolgár Svédországba költözött,⁶⁵ ahol a kevésbé szigorú EU-s és svéd migrációs szabályok vannak érvényben.

A Közös Európai Menekültügyi Rendszer

A Közös Európai Menekültügyi Rendszer leginkább látható része gyakran a dublini egyezmény, amely az arra vonatkozó szabályokat határozza meg, hogy a menedékkérő az EU-n belül hol folyamodjon menedékkért és hogy az EU-tagállamok milyen intézkedéseket fogjanak meg az EU-határok védelmére.

A dublini egyezmény legalapvetőbb szabálya az, hogy a menedékkérelmet elbírálásáért az az ország felel, amelyben a menedékkérő az EU-ba belép. Ezt a rendszert azért bírálják⁶⁶, mert a menedékkérők túlzott mértékű őrizetbe vételét ösztönzi annak érdekében, hogy őket abba az országba lehessen visszatoloncolni, ahol az EU területére léptek, így módon egyre több családtag választanak el egymástól és az Európa déli részén fekvő tagállamokra fokozott nyomás nehezedik. Előfordultak olyan esetek, ahol a menedékkérők megégették az ujjbegyüket, hogy ne a belépési országban, hanem egy másik EU-tagországban folyamodhassanak menedékkérelméért, mivel a menedékkérőktől a belépési ország azonosítására ujjlenyomatot vesznek.

A Frontex⁶⁷ az az EU-s szerv, amely az EU külső határainak védelmét koordinálja. 2013 óta igen nagy mértékben emelkedett azoknak a menedékkérőknek a száma, akik az EU-ba a Földközi-tengert átszelve kíséreltek meg eljutni, amelynek során 3.419 ember életét veszítette⁶⁸, amikor 2014-ben ezen az úton próbálta meg elérni az EU-t. Az EU már több összehangolt mentési intézkedést tett, és egyre fokozottabban ügyel arra is, hogy az ilyenfajta átkeléseket megelőzze. Ez a koordináció⁶⁹ azt jelentette, hogy a Földközi-tengerben keresési és mentési műveletek zajlottak, valamint született egy 2015-ös terv is arra vonatkozóan, hogy a menedékkérők és menekültek tengeri szállítását szervező személyek ellen erőszakot fognak alkalmazni. Több EU-tagország nemrégiben falak és kerítések építésébe és megerősítésébe kezdett, állítólag az illegális bevándorlás megakadályozására, de ennek olyan hatása is van, ami megakadályozza a menedékkérők EU-ba történő belépését - így tett Bulgária⁷⁰, Magyarország⁷¹ és az Egyesült Királyság⁷²

⁶³ europa.eu/youreurope/citizens/residence/worker-pensioner/non-eu-family-members/index_en.htm

⁶⁴ https://www.nyidanmark.dk/en-us/coming_to_dk/familyreunification/spouses/spouses.htm

⁶⁵ www.thelocal.se/20110914/36128

⁶⁶ www.ecre.org/topics/areas-of-work/protection-in-europe/10-dublin-regulation.html

⁶⁷ frontex.europa.eu/

⁶⁸ www.independent.co.uk/news/world/europe/the-most-lethal-route-in-the-world-3419-migrants-died-crossing-mediterranean-this-year-9916436.html

⁶⁹ ec.europa.eu/priorities/migration/index_en.htm

⁷⁰ www.nytimes.com/2015/04/06/world/europe/bulgaria-puts-up-a-new-wall-but-this-one-keeps-people-out.html

⁷¹ www.theguardian.com/world/2015/jun/22/migrants-hungary-border-fence-wall-serbia

⁷² www.bbc.co.uk/news/uk-33729024

A jogosultsági irányelv

A jogosultsági irányelv azt követeli meg az EU-tagállamoktól, hogy azoknak a személyeknek adjon menekültstátuszt, akik meghatározott, az emberi jogok jelentős megsértésével egyenértékű bánásmódban részesülnek, egy konkrét vagy vélelmezett jellemzőjük vagy róluk alkotott vélemény alapján. Ez az irányelv arra is kötelezi a tagállamokat, hogy egyfajta védelmet nyújtsanak és ne fordítsák vissza a menedékkérőket olyan esetekben, ahol komoly sérülés, így például kínzás, halálbüntetés vagy életveszélyes fenyegetés valós kockázata áll fenn. Ez az irányelv a menedékkérőknek számos jogot biztosít.

A menedékkérelmek elfogadása azonban még mindig szélsőségesen nagy különbségeket mutat az EU egyes tagállamaiban. 2014-ben a menedékkérelmek jóváhagyása a következő, változatos képet mutatta: Bulgária az összes menedékkérelmet 94%-át elfogadta, Svédország 77%-ot fogadott be, az EK 39%-ot, Horvátország 11%-ot, Magyarország pedig mindössze 9%-ot. A menedékkérők származása is más-más arányban befolyásolta az elfogadási arányokat az EU egyes országaiban 2014-ben: Ciprus, Németország, Svédország, Lengyelország, Bulgária és Csehország a szíriaiak által benyújtott összes menedékkérelmet 100%-át befogadta, míg Magyarország csak 65%-át, Olaszország 64%-át, Görögország pedig 60%-át. Ugyanakkor Olaszország az összes afgán menedékkérelmet 94%-ának helyet adott, míg Bulgária és Románia csupán 19%-ot fogadott el. Más esetekben az átlagtól nagyon nagy mértékben eltérő szám adatokkal találkozhatunk. Így például a legtöbb EU-tagállam jóváhagyja a legtöbb eritreai menedékkérelmet, míg Franciaország az eritreai kérelmeknek csak 15%-át fogadja be.

Befogadási feltételek

A befogadási feltételekről szóló irányelv azt követeli meg, hogy a menedékkérőket a kérelem elbírálásának időszakában anyagi támogatással lássák el, beleértve ebbe a lakhatás, az étellemezés, az orvosi ellátás és az oktatás biztosítását. A menedékkérők számára biztosított feltételek azonban nagyon szegényesek lehetnek. Olaszországban például a kezdeti lakóközpontok gyakran túlszűfoltak és félreeső helyeken találhatóak, míg a menedékkérők lakásait Németországban 2014 és 2015 folyamán többször is megtámadták.

Befogadó állomások

A befogadó állomásokat⁷³ egyre gyakrabban használják a menedékkérők elszállásolására, ami a befogadási feltételekről szóló irányelvben⁷⁴ foglalt jogait korlátozza. Az ilyen befogadó állomásokon tapasztalt körülményeket szintén igen gyakran bírálják. Az EK-ban például a Yarl's Wood-i befogadó állomás⁷⁵ folyamatos és hivatalos bírálatot kapott a rossz körülmények és a menedékkérők túlzott mértékű őrizetbe vétele miatt.

A befogadó állomásokhoz való hozzáférés⁷⁶ számos EU-tagországban korlátozott, ami azért aggályos, mert a médiumok és a civil társadalom nem tud felettük ellenőrzést gyakorolni.

Illegális bevándorlók és visszautasított menedékkérők

Azok, akik az EU területére érvényes vízum nélkül lépnek be, vagy a vízum lejártá után is ott maradnak, és akik nem nyújtanak be menedékjogi kérelmet vagy arra nem jogosultak, jogosultak az alapjogaik védelmére,⁷⁷ és az EU illegális bevándorlók kapcsolatos intézkedéseinek összhangban kell lennie az Alapjogi Chartában foglaltakkal.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének 2013-as jelentése⁷⁸ azonban azt a megállapítást tette, hogy a visszafordításról szóló irányelvben nem szerepel részletes iránymutatás a nem visszafordítottak jogainak garantálására, ami olyan

⁷³ www.ecre.org/topics/areas-of-work/protection-in-europe/82-detention.html

⁷⁴ ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/reception-conditions/index_en.htm

⁷⁵ www.bbc.com/news/uk-33871283

⁷⁶ www.ecre.org/topics/areas-of-work/protection-in-europe/82-detention.html

⁷⁷ bookshop.europa.eu/en/fundamental-rights-of-migrants-in-an-irregular-situation-in-the-european-union-pbTK3012815/?CatalogCategoryID=_kaep2OwrVMAAAE8WAtiz3EK

⁷⁸ bookshop.europa.eu/en/fundamental-rights-of-migrants-in-an-irregular-situation-in-the-european-union-pbTK3012815/?CatalogCategoryID=_kaep2OwrVMAAAE8WAtiz3EK

tartózkodási besorolásokhoz vezet, amely az alapjogokhoz való hozzáférésre nézve nagy változatosságot tesz lehetővé. A jelentés EU-szerte számos hézagot talált az illegális bevándorlók alapjogainak védelmében, ahol a tagállamok által tett végrehajtási intézkedések negatívan befolyásolják az illegális bevándorlók jogainak érvényesítését. A jelentés készítői ezen kívül a munkavállalási jogok megszegését, valamint bizonytalan és ingatag lakhatási helyzetet is tapasztaltak. A jelentés a különböző tagországokban az egészségügyi ellátáshoz és az oktatáshoz is nagyon eltérő hozzáállást tapasztalt, ahol egyes tagországok a sürgős esetekre korlátozzák az egészségügyi ellátást, mások teljes egészségügyi ellátást biztosítanak, a gyermekeknek pedig mind a törvényben, mind a gyakorlatban különböző fokú hozzáférést biztosítanak az oktatáshoz.

Az EU-nak az illegális bevándorlással és visszaküldéssel kapcsolatos összehangolt intézkedései azonban elsősorban⁷⁹ azt jelentik, hogy fellépnek azok ellen a személyek ellen, akik az illegális bevándorlóknak segítenek a határátlépésben, szankcionálják azokat, akik érvényes vízum nélkül alkalmaznak munkavállalókat, valamint összehangolják a határel-
lenőrzést..

⁷⁹ ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/irregular-migration-return-policy/index_en.htm

Esettanulmány 4: A szexuális orientáció mint a menekültvédelem alapja

Az ügy háttere

Az EU-irányelvek kibocsátása az EU törvényhozásának egyik formája. Az EU-irányelveket minden tagállam köteles egy adott időkereten belül a saját nemzeti törvényeibe átültetni. Egy EU-irányelv akkor tekinthető átvettnek, amikor ez megtörtént.

Amikor valamely nemzeti bíróságnak kérdése merül fel az irányelv tartalmával vagy azzal kapcsolatban, hogy az milyen mértékben alkalmazandó, az adott bíróság az adott ügyet az Európai Unió Bíróságához terjesztheti fel véleményezésre.

Ebben az esetben a kérdéses Irányelv 2004 áprilisában született meg "a harmadik országok állampolgárainak, illetve a hontalan személyeknek menekültként vagy a más okból nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésének feltételeiről és az e státuszok tartalmára vonatkozó minimumszabályokról" (2004/83/EK) – ez más néven a kvalifikációs irányelv, amelyben azoknak a minimális kritériumoknak a leírása szerepel, amelyekkel az EU-tagországoknak rendelkezniük kell ahhoz, hogy egyes személyeket menekültként fogadhasanak.⁸⁰

A kvalifikációs irányelvben felsorolják azokat az okokat, amelyek miatt egy személy menekültként definiálhatja magát, így például a tényleges vagy vélt faj, vallás és nemzetiség miatt történő üldözést. Ennek része a 'meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozás' miatti üldözés kritériuma is, amelynek nincsen szigorú meghatározása.

Esettanulmány

A szóban forgó eset 81három, Sierra Leone-i, ugandai és szenegáli származású, Hollandiában élő homoszexuális személy menekült státuszának megadásáról szól. Sierra Leonében, Ugandában és Szenegálban a homoszexualitásra vonatkozóan büntető törvények voltak érvényben, amelynek alapján akár életfogytiglani börtönbüntetést, halálbüntetést vagy öt év börtönbüntetést róhattak ki az e csoportba tartozó személyekre.

Mindhárom személy menekült státuszért folyamodott a holland hatóságokhoz, de kérelmüket elutasították, mivel a kormány és a menedékkérők vitáztak azon vitáztak, hogy a homoszexualitás kriminalizálása alapot jelenthet-e a menekült státusz kérvényezésére a kvalifikációs irányelvet éppen bevezető holland törvények szerint.

A menedékkérők fellebbeztek az ügyben és a holland Államtanács (a hollandiai legfelsőbb bíróság, ahol a bírósági döntések ellen fellebbezni lehet) az ügyet az Európai Unió Bíróságának hatáskörébe utalta, a következők megvilágítása érdekében:

- > hogy olyan harmadik országok állampolgárai, akik homoszexuálisak, tekinthetők-e úgy, mint akik egy "meghatározott társadalmi csoportot" alkotnak?
- > amennyiben igen, milyen mértékben várható el, hogy az üldözés elkerülése érdekében az emberek elrejtse szexuális orientációjukat, vagy hogy visszafogják szexualitásuk nyilvános kifejezését?
- > hogy valamely viselkedés kriminalizálása az Irányelv szerint üldözésnek minősül-e?

Döntés

Az Irányelvvvel kapcsolatos döntés meghozatalában az Európai Unió Bírósága mind a nemzetközi, mind a nemzeti, mind az EU-s jogot áttekintette. Különösen az 1951. évi menekültügyi egyezmény, a nemzetközi emberi jogi törvények, az Európai Unió Alapjogi Chartája, valamint a holland és egyéb államok nemzeti törvényei kerültek górcső alá.

2013 novemberében a Bíróság úgy döntött, hogy a kvalifikációs irányelv értelmében a szexuális orientáció lehet az EU-ban való menekült státuszért való folyamodás alapja. Ebben a döntésben az áll, hogy a 'meghatározott társadalmi csoporthoz' tartozó személyeknek két feltételnek kell eleget tenniük:

- > a velük született jellemzők közös volta: egy olyan közös háttér, amely nem változtatható meg, és
- > az adott származási országban valamely, a többitől jól elkülöníthető identitás birtoklása.

⁸⁰ eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:l33176

⁸¹ eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62012CJ0199

> A bíróság elismerte, hogy egy személy szexuális beállítottsága saját identitásának nagyon is alapvető része, és azt is hangsúlyozta, hogy azokban az országokban, ahol a büntető törvények elítélik és büntetik a homoszexualitást, a magukat homoszexuálisként definiáló vagy mások által homoszexuálisnak definiált személyeket úgy kell tekinteni, hogy ők egy meghatározott társadalmi csoport részei.

A bírók azt is kijelentették, hogy a szexuális orientáció olyannyira alapvető része egy ember identitásának, hogy annak elrejtése vagy a diszkrét viselkedés nem lehet elvárás annak érdekében, hogy az üldözést ily módon elkerüljék

Összefoglalás

Az Európai Unió Bíróságának e döntése miatt az EU-tagállamokat kötelezték arra, hogy módosítsák az arra vonatkozó jogszabályaikat, hogy a kvalifikációs irányelv alapján ki felel meg a menekült státuszra vonatkozó követelményeknek, lehetővé téve ily módon azt, hogy egyes személyek szexuális orientációjuk alapján jogosulttá váljanak a menekült státuszra, valamint hogy ez azokban az esetekben is elérhető lehetőség legyen, amikor ellenük olyan a szexualitásuk szabad kifejezését korlátozó büntető törvényeket alkalmaznak.

Az is fontos fejlemény, hogy a határozat alapján már nem lehet a menekült státuszt megtagadni valakitől, aki azon az alapon kérvényezte azt, hogy az üldözés elkerülése érdekében elrejttesse szexualitását, ami sajnos számos EU-tagállamban bevett gyakorlat volt.⁸²

⁸² <https://www.boell.de/en/2014/03/11/ecj-recognises-homosexuality-grounds-asylum>

5

ROMAJOGOK

TÉMA 5: ROMAJOGOK

Tudnivalók

Európában több mint 10 millió roma⁸³ állampolgár él, így ez a népcsoport Európa legnagyobb lélekszámú kisebbsége. Az Észak-Indiából Európába történt vándorlását követő évszázadok során a roma nép kultúráját elnyomták azokban az országokban, ahol éltek, a náci uralom alatt⁸⁴, valamint a kelet-európai kommunista rendszerekben⁸⁵ pedig számos romának fizikai bántalmazás és halál jutott osztályrészül.

A romák európai állampolgárok. Annak ellenére, hogy jogaikat ma Európában formálisan kisebbségvédő és diszkriminációellenes szabályok védik, a romák még mindig kivételesen nagyfokú fizikai erőszak, társadalmi kirekesztés, hátrányos megkülönböztetés és szegénység áldozatai. ⁸⁶A romákat igen gyakran nem tekintik a többségi társadalom tagjainak, és nem ritkán bűnbakként tüntetik fel őket politikai vagy gazdasági válságok idején, valamint a helyi lakosság őket hibáztatja a munkalehetőségek elvételéséért és bűncselekmények elkövetéséért. Az EU-nak a roma-integráció fokozására irányuló terve és arra szánt pénzügyi forrásai ellenére a nemzeti kormányok, intézkedéseik által, gyakran hozzájárulnak a romaellenes hangulathoz.

Így például egyes országokban a roma tanulóknak értelmi és testi fogyatékos gyermekek számára fenntartott szegregált iskolákba kell járniuk. Máshol az oktatáshoz való hozzáférést korlátozza az, hogy a roma gyermekek elszigetelt telepeken laknak, amelyek nagyon messze esnek a legközelebbi iskolától. Részben ennek következtében nagyon magas az iskolából 16-éves koruk előtt kimaradó roma tanulók aránya (lásd az 1. ábrát). A gyenge képzettség vagy annak teljes hiánya szintén oka annak, hogy a roma lakosság körében nagyon nagy a munkanélküliség.

Hasonlóképpen, a romák alapjogaik érvényesítése során is komoly akadályokba⁸⁷ ütköznek, ilyen például a földrajzi elszigeteltség, az egészségbiztosítás hiánya, valamint a nyelvi és kommunikációs korlátok. Ez nagyon nagy különbségeket teremt a lakosság egészségi állapotában, hiszen a romák egészségi állapota rosszabb, mint a többségi lakosságé.

Az alapellátásokhoz való hozzáférés ezen egyenlőtlenségei mellett számos olyan eset fordul elő, amelyekben a nemzeti kormányok is a roma jogokat érintő intézkedéseket foganatosítanak a roma állampolgárok ellen. Így például a ⁸⁸2012 óta több mint 11.000 embert deportált vissza származási országába. A romákat sok esetben Romániába és Bulgáriába küldik vissza, amely országok az Európai Unió tagállamai és amelyek állampolgárainak joga van az EU-n belüli szabad mozgáshoz.

A romák alapvető jogai védelmének hiánya jelenthet csupán olyan akadályokat, amelyek ellehetlenítik a jogok gyakorlását, de előfordulnak nyílt jogtiprások is. ⁸⁹az uniós jognak, de ezekre az esetekre csak akkor derül fény, amikor egy roma állampolgár az esetet EU-s szintre terjeszti fel. Ez azonban megköveteli, hogy az állampolgár tisztában legyen a saját jogaival, valamint erőforrások, azaz idő és pénz is szükségesek hozzá. Más esetekben a bírák nehezen látják meg azt, hogy egy adott jogsértés hogyan kapcsolódik egy roma állampolgár etnikumához, elégséges bizonyíték híján.

⁸³ A szövegben az egyszerűség kedvéért a "roma" megnevezést használjuk, de azt is hozzá kell tennünk, hogy ez a terminus igen változatos csoportokat takar (köztük a szintiket, a nomádokat, a kálókat), amelyek közül nem mindegyik vallja magát romának.

⁸⁴ www.errc.org/cms/upload/file/roma-holocaust-factsheet%252520%2525283%252529.pdf

⁸⁵ <https://romediafoundation.wordpress.com/2013/02/07/forced-sterilization-of-romani-women-a-persisting-human-rights-violation/>

⁸⁶ www.amnesty.org/en/documents/EUR01/007/2014/en/

⁸⁷ www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3282005/

⁸⁸ www.euractiv.com/sections/social-europe-jobs/france-evicts-300-roma-week-311839

⁸⁹ www.errc.org/article/ostrava-case-dh-and-others-v-the-czech-republic/2945

Amit meg kell érteni

EU-szinten számos jogi eszköz áll rendelkezésre a roma jogok védelmére.

Az Európai Unió Alapjogi Chartája ⁹⁰ a hátrányos megkülönböztetés minden formáját tiltja, legyen az faji, bőrszín-, etnikai, szexuális orientáció vagy társadalmi alapú (21. cikk). A szabadságról és szolidaritásról szóló cikkelyben szó esik az oktatáshoz való jogról (14. cikk), valamint az egészségügyi és orvosi ellátáshoz való jogról is (35. cikk). A Charta "tisztességgel" követeli meg "mindazok esetében, akik nem rendelkeznek az ehhez elégséges pénzeszközökkel" (34. cikk).

Ezen kívül van egy olyan irányelv, amely kifejezetten az etnikai alapú hátrányos megkülönböztetésről szól. Ez az irányelv minden EU-tagállamra nézve kötelező erejű és ezektől az országoktól az e rendelkezéseket magukban foglaló nemzeti törvény elfogadását követeli meg. A 2000/43/EK ⁹¹ irányelv a romákat az etnikai hovatartozás alapján való hátrányos megkülönböztetéstől védi a munkavállalás, a szociális védelem és társadalombiztosítás, a szociális ellátás, az oktatás, valamint az árukhöz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés terén. Az irányelv a tagállamoktól ún. egyenlőségi testületek felállítását követeli meg, amelyek képesek a diszkriminációra vonatkozó egyéni panaszokat az irányelvben foglaltak alapján feldolgozni.

Ezen felül, egyetlen jog sem létezik teljesen elszigetelten, és arra inkább más jogok és szabályok kontextusában kell tekinteni. Például a romáknak, ugyanúgy, mint más EU-állampolgároknak, joguk van a szabad mozgáshoz (2004/38. irányelv), valamint ahhoz is, hogy maximum három hónapig bármely EU-tagállamban feltételek nélkül tartózkodjanak. Ezen időszak letelte után bizonyítaniuk kell, hogy vagy munkavállalók, vagy rendelkeznek megfelelő és elegendő megélhetési forrással (6. és 7. cikk). Amennyiben ezt nem sikerül bizonyítaniuk, "a fogadó tagállam szociális segítségnyújtási rendszerére rótt indokolatlan tehernek" minősíthetik őket (14. cikk). Ennek keretében tartózkodási jogukat, és azzal együtt a szociális támogatáshoz való jogukat is elveszíthetik. Ez az intézkedés azonban a legtöbbször a társadalom legszegényebbjét sújtja.

Az Európa Tanács Nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezménye szerint az egyes államoknak az is kötelessége, hogy a kisebbségek kifejezett védelmére és az azok kultúrájának fejlesztését lehetővé tévő feltételek megteremtésére konkrét politikákat fogadjanak el. Ez az első, kifejezetten a kisebbségi jogok védelmét szolgáló jogerős dokumentum. Az egyéni jogoktól eltérően ezek olyan jogok, amelyek kifejezetten elismernek és védnek egyes közösségeket. Ezek olyan közösségek, amelyek kevesebb taggal rendelkeznek, mint az adott tagállam népességének meghatározó része, akik az adott állam állampolgárai, és akik az adott tagállam fő népességétől eltérő etnikai, nyelvi vagy egyéb kulturális jellemzőkkel bírnak (ENSZ-definíció⁹²). Míg viszont a kisebbségi jogok védelme az olyan országok számára, mint például Románia and Bulgária, tagsági kritériummá vált, egyes európai országok, ⁹³ így például Franciaország, Görögország és Luxemburg nem írta alá vagy nem ratifikálta az Európa Tanács vonatkozó ajánlását. Más országokban formálisan bevezették ezt; a tényleges jogokat azonban a végrehajtó intézmények gyakran nem védik megfelelőképpen.

Esettanulmány 5: a sterilizáció és a roma nők

Az ügy háttere

Egyes nőknek olyan nőgyógyászati problémájuk van, amely komoly egészségügyi kockázatokat vonhat maga után, vagy akár halált is okozhat. Ezekben az esetekben a sterilizáció orvosiilag indokolt. A történelem során azonban, egyes vallási vagy etnikai csoportok szaporodásának megakadályozására kényszer-sterilizációt is alkalmaztak.

Mivel a sterilizáció az egyes ember testi épségébe történő beavatkozásnak minősül, valamint az adott személy családi életére is hatást gyakorol, a kényszer-sterilizáció az Emberi Jogok Európai Egyezménye által védett több jogot is megszeg. Egy roma származású szlovák állampolgár esetében, akit császármetszése során sterilizáltak, nemcsak a kínzás tilalmának, valamint a magán- és családi élet tiszteletben tartásának jogát szegték meg, hanem az érintett személyt is állította, hogy roma származása miatt vetették alá a sterilizációnak.

Esettanulmány

⁹⁰ www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf

⁹¹ eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:en:HTML

⁹² www.ohchr.org/EN/Issues/Minorities/Pages/internationallaw.aspx

⁹³ conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=157&CM=&DF=&CL=ENG

Egy szlovák állampolgárságú, roma származású nő születésénél az asszony reproduktív szerveit az orvosok olyan rossz állapotúnak ítélték, hogy számára a jövőbeni terhességek komoly egészségügyi kockázatot jelentettek volna. Az orvosok az érintett nőt azonnal tájékoztatták a leletről, és sterilizációt javasoltak, amibe ő bele is egyezett. A beavatkozás elvégzése után az asszony rémülten fedezte fel, hogy többé nem eshet teherbe. Azt állította, hogy a "sterilizáció" szó jelentését nem értette pontosan, mivel a tájékoztatás elhangzásakor nagy fájdalmai voltak, és az egyébként sem az anyanyelvén hangzott el. Az érintett hölgy nemcsak súlyos pszichológiai és orvosi mellékhatásoktól szenvedett, hanem azt is állította, hogy roma származása miatt faji alapú hátrányos megkülönböztetés áldozata lett. Véleménye szerint erről volt szó, mivel a romák diszkriminációja Szlovákiában nagy történelmi múltra tekint vissza, és az asszony kórházi katonáján kifejezetten említették roma származását.

Az ügy menete

Az asszony a panaszt a szlovák nemzeti bírósági rendszerben terjesztette elő. Ügét minden egyes bíróságon elutasították, a sterilizációra vonatkozó nemzeti szabályra hivatkozva, amelyben az állt, hogy ilyen beavatkozás az adott személy életének veszélyeztetettsége esetén még akkor is elvégezhető, ha az érintett személy abba nem egyezik bele. Azaz, a nemzeti bíróságok megállapították, hogy a sterilizáció összhangban van a nemzeti törvényben előírtakkal.

Mivel a hölgy az eljárással nem volt elégedett, az Emberi Jogok Európai Bíróságán tett panaszt.

Döntés

Az Emberi Jogok Európai Bírósága szerint a szlovák bíróság több fontos nemzetközi dokumentumot is megszegett, így például az emberi jogokról és biogyógyászatról szóló egyezményt, amely kimondja, hogy az adott betegnek mind az egyes beavatkozások következményeiről, mint az alternatív megoldásokról részletes tájékoztatást kell kapnia. Ezért a bíróság az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. (a kínzás tilalma) és 8. cikkének (a magán- és családi élet tisztelgetben tartásának joga) megszegését állapította meg.

Az asszony azon állításának kivizsgálásában, hogy roma származása miatt részesült hátrányos megkülönböztetésben, a Bíróság az Európa Tanács emberi jogi biztosának segítségét kérte. A biztos elismerte, hogy a roma lakosság körében tapasztalható magas születési arány megítélése széles körben negatív, és nem kizárható, hogy esetleg ez a hozzáállás vezethetett a sterilizáció elvégzéséhez. Mivel azonban a roma és a szlovák etnikumú nők sterilizációjának számarányáról nem állnak rendelkezésre összehasonlító jelentések, a Bíróság végzésében azt mondta ki, hogy a faji alapú sterilizációt nem támasztja alá elegendő bizonyíték.

Összefoglalás

A fenti eset jól példázza, hogy milyen nehéz is a hátrányos megkülönböztetést bizonyítékokkal alátámasztani. Több olyan jelentés áll rendelkezésre, így például egy 1992-es Human Rights Watch-értékelés, ill. újabbak is (2003-2013)⁹⁴, amelyek azt dokumentálják, hogy nagy számú roma asszony esett át sterilizáción teljes vagy tájékozott beleegyezés nélkül. A jelentések hangsúlyozzák, hogy az egészségügyi személyzet nem ritkán félrevezető tájékoztatást nyújtott vagy nem magyarázta el érthetően a helyzetet.

Mivel azonban ebben a konkrét esetben a sterilizáción átesett szlovák nők számáról nem áll rendelkezésre összehasonlító adat, a bizonyíték nem volt eléggé erőteljes ahhoz, hogy a bíróság arra ítéletét alapozhatott volna. Ez hívja fel a figyelmet arra, hogy milyen nehéz is a romák elleni diszkrimináció eseteit beazonosítani.

⁹⁴ <https://www.hrw.org/news/2003/07/21/joint-ngo-statement-issue-illegal-sterilization-romani-women-slovakia>

6

ÁLLAMPOLGÁRSÁG

TÉMA 6: ÁLLAMPOLGÁRSÁG

Tudnivalók

Bár az európai projekt az 1950-es években indult és bár egy, pontosan definiált jogokkal és kötelezettségekkel járó európai állampolgársági forma bevezetését már az 1960-as években fontolóra vették, az európai állampolgárság intézménye csak az 1992-es Maastrichti Szerződés elfogadásával vált valósággá. 1993 óta az EU-tagállamok minden egyes állampolgára egyúttal az Unió állampolgárának, azaz EU-állampolgárnak is minősül. Ez az állampolgárság közvetlenül az Európai Unió működéséről szóló szerződés révén jár az európaiaknak, és ez egy plusz jogként funkcionál, azaz az EU-állampolgárság nem helyettesíti a nemzeti állampolgárságot.

EU-állampolgárként minden személynek jogában áll az EU-szerződésekben foglalt jogokat élvezni. A szövegben különösen a következő jogokat említik:

- > az Unión belüli szabad mozgás és letelepedés jogát;
- > a szavazati jogot és az európai parlamenti választásokon, valamint a lakóhely szerinti tagállam helyhatósági választásain jelöltként való indulás jogát;
- > EU-n kívüli tartózkodás esetén valamely más EU-tagállam nagykövetségén a konzuli védelemhez való jogot;
- > az Európai Parlamenthez való kérelem benyújtásának jogát, az európai ombudsmanhoz való folyamodás jogát (az EU panasztételi mechanizmusa), az EU-intézményekhez (beleértve az Európai Parlamentet, az Európai Bizottságot és az Európa Tanácsot), valamint az Unió tanácsadó testületeihez való fordulás jogát a Szerződésben megjelölt nyelveken, valamint ugyanazon a nyelven való válaszkérés jogát is.

Ezen kívül az EU-állampolgároké még néhány más jog is, például:

- > az Európai Parlament, az Európai Bizottság és az Európa Tanács dokumentumainak nyilvántartásaihoz való hozzáférés joga;
- > az EU-közszolgálatokhoz való egyenlő hozzáférés joga.

A Lisszaboni Szerződés 2009-es életbe lépése óta működik egy új mechanizmus, az Európai Polgári Kezdeményezés (ECI)⁹⁵, amely lehetővé teszi az EU-állampolgárok számára, hogy valamely hatáskörében való jogalkotásra a Bizottságot kérjék fel, amennyiben adott számú tagállamból elegendő aláírást gyűjtöttek össze és egy sor további feltételnek eleget tettek.

Amit meg kell érteni

Az EU-állampolgárok jogait az Európai Unió működéséről szóló szerződésben (TFEU)⁹⁶ (a TFEU 20-24. cikke) sorolják fel; ugyanakkor a Lisszaboni Szerződés 2009⁹⁷-es életbe lépése óta a Szerződés 9. cikke szerint ezek alkotmányos státuszt is kaptak.

Az Eurobarométer-gyorsfelmérés 2013⁹⁸ februárjában kiadott eredménye azt mutatta, hogy az EU-állampolgárok egyre inkább tisztában vannak az EU-állampolgárság fogalmával és az általa nyújtott jogokkal és azokat egyre jobban ismerik: a válaszadók 81%-a nyilatkozott úgy, hogy ismeri a fogalmat, bár kevesebb mint 50%-uk tudta, hogy az mit is jelent (ez mindkét esetben emelkedést jelent a 2007-es felmérés eredményéhez képest). Egy másik, ugyanazon évnek egy későbbi időszakában publikált Eurobarométer-kiadvány⁹⁹ viszont azt mutatta, hogy az európai állampolgárság tudata valamelyest gyengült az előző felmérésekben tapasztaltakhoz képest - a válaszadóknak

⁹⁵ <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/welcome>

⁹⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12012E/TXT>

⁹⁷ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12007L/TXT>

⁹⁸ http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_365_en.pdf

⁹⁹ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb80/eb80_citizen_en.pdf

csupán 59%-a érezte magát az Európai Unió állampolgárának és csak 20%-uk nyilatkozott úgy, hogy "mindenképpen" az EU állampolgára.

2015 szeptemberében az Európai Bizottság egy, az EU-állampolgárságról szóló nyilvános konzultációt¹⁰⁰ indított. E konzultáció egy, az egész EU-ra kiterjedő online felmérés formájában valósul meg, amelyet jó lehetőségnek tartanak arra, hogy az EU-állampolgárok kifejthessék nézeteiket és véleményüket arról, hogy hogyan látják jogaik védelmét az EU-ban, valamint meglátásuk szerint milyen hiányosságok és/vagy korlátok tapasztalhatók. A felmérésben való részvétel mindenki számára nyitott, és az Unió minden hivatalos nyelvén, online formában áll rendelkezésre. A Konzultáció 2015. december 7-éig elérhető, az eredmények pedig 2016 tavaszára várhatók.

A szabad mozgás és letelepedés joga

Ahogy az az Európai Unió működéséről szóló szerződés 21. cikkében szerepel, bizonyos feltételek mellett az EU minden egyes állampolgárának jogában áll bármely más EU-tagállamba költözni és ott letelepedni. Egy 2004-es bizottsági irányelv¹⁰¹ részletesebben meghatározza a konkrétan alkalmazandó szabályokat, amelyekben szerepel a munkakeresés, a tanulás, ill. a munkavállalás céljából való költözés joga, valamint valamely más tagállamban való ötéves tartózkodást követően az állandó tartózkodás joga is.

Az Európai Bizottság legújabb adatai¹⁰² szerint több mint 14 millió EU-állampolgár tartózkodik huzamosan valamely más tagállamban. Az EU-állampolgárság intézményének fennállása óta egyes esetekben az új tagállamok állampolgáira nézve vezettek be erre vonatkozó ideiglenes korlátozásokat, így például jelenleg (azaz 2015-ben) ilyenek vonatkoznak a horvát EU-állampolgárokra.¹⁰³

A szavazati jog és a jelöltként való indulás joga (választójogok)

Amennyiben egy személy valamely más EU-tagállamban élő EU-állampolgár, joga van mind a lakóhely szerinti ország helyhatósági választásain, mind az európai parlamenti választásokon jelöltként indulni és szavazni, az adott ország állampolgáraiéval egyenlő feltételek mellett. Az e tagállamban rendezett országos választásokon való szavazati jogra azonban vonatkozhatnak korlátozások, ill. az európai parlamenti választásokon, valamint népszavazásokon csak egy országban lehet szavazni. Ezeket a jogokat egy 1993-as EU-irányelv szabályozza.¹⁰⁴

A legutóbbi, 2014-es európai választásokon kifejezett erőfeszítések történtek az európai politikai vitában való nyilvános részvétel növelésére. Ennek ellenére az összesített választási részvételi arány alacsony maradt, mindössze 42,6%-os volt.¹⁰⁵

A diplomáciai és konzuli védelemhez való jog

A szerződések értelmében valamely tagállam állampolgárai személyazonossági okmányuk felmutatásával igénybe vehetik valamely másik tagállam diplomáciai és konzuli szolgálatait abban az esetben, ha a saját lakhelyük szerinti országnak az adott országában nincsen nagykövetsége vagy ahhoz hasonló hatósága, vagy amikor tiszteletbeli konzuli képviselő nem elérhető.

Részletesebb információkat e témában a Konzuli védelem külföldön tartózkodó európai uniós állampolgároknak c. honlapon talál.¹⁰⁶

¹⁰⁰ <https://ec.europa.eu/eusurvey/runner/EUCitizenship>

¹⁰¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:158:0077:0123:en:PDF>

¹⁰² http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-9_en.htm

¹⁰³ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1067&langId=en>

¹⁰⁴ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:31993L0109>

¹⁰⁵ <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/turnout.html>

¹⁰⁶ http://ec.europa.eu/consularprotection/content/home_en

Az európai intézményekhez való kérelembenyújtás és az európai ombudsmanhoz való folyamodás joga

A TFEU 24. cikke lehetővé teszi az állampolgárok számára, hogy közvetlenül forduljanak az Európai Parlamenthez és az európai ombudsmanhoz.

A kérelembenyújtás jogával a TFEU 227. cikke és az Alapjogi Charta 44. cikke szerint akkor lehet élni, amikor az EU valamely tevékenységi területével kapcsolatos ügyről van szó és a petíciót benyújtókra közvetlen hatást gyakorol. Ez utóbbi követelmény nagyon tágan értelmezhető. Az Európai Parlamenthez naponta átlagosan 3 kérvény érkezik. Mind a benyújtott petíciók száma, mind az ezek közül elfogadottnak tekintett kérvények aránya emelkedett az utóbbi évtized során. 2009-2012¹⁰⁷ között az alapjogokat érintő petíciók tették ki az összes benyújtott petíció relatív többségét. Az Európai Parlamenthez benyújtott, még jelenleg, 2015-ben is folyamatban lévő petíciókra jó példa az olaszországi Susai-völgyben¹⁰⁸ élő lakosokra vonatkozó, a helyi hatóságok által támogatott folyamodvány, amely az azzal kapcsolatos aggályokat fogalmazta meg, hogy a nagysebességű Lyon-Torinó-vasútvonal felépítése milyen hatással lehet a környezetre és a közegészségügyre.

Az EU-állampolgárok rossz irányítás esetén fordulhatnak az európai ombudsmanhoz¹⁰⁹ is, így például az igazgatásban tapasztalt szabálytalanságok, igazságtalanságok vagy hátrányos megkülönböztetés esetén; valamint hatalommal való visszaélés, információhiány vagy a tájékoztatás visszautasítása, ill. felesleges késedelmeskedés esetében. A petíció küldhető elektronikusan, postán vagy e-mailben; és vagy közvetlenül az ombudsmannak címzendő, vagy az utóbbinak valamely európai parlamenti képviselő révén nyújtandó be.

Az európai ombudsman felhatalmazással¹¹⁰ bír arra, hogy felmérje, hogy valamely rossz irányítással kapcsolatos ügyben szükség van-e további vizsgálatra és tisztázásra, és az ügyet jogában áll az illetékes intézményhez továbbítani, megoldást keresni és szükség esetén az említett intézmény számára ajánlástervezeteket írni.

Az EU-intézményhez való fordulás és válaszkérés joga

Az Europe Direct-hálózaton keresztül minden egyes EU-állampolgár tehet fel kérdéseket az EU-intézményekhez és az EU-intézményekről, több módon is, mind telefonon az Unióban használt összes nyelven, mind postán, cseten vagy a minden EU-tagországban megtalálható információs központok, dokumentációs központok és szóvivők hálózatán¹¹¹ keresztül.

¹⁰⁷ http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/en/displayFtu.html?ftuld=FTU_2.1.4.html

¹⁰⁸ <https://www.opendemocracy.net/michele-monni/italian-politics-and-no-tav-movement-resiliency-or-failure-of-citizen-activism>

¹⁰⁹ <http://www.ombudsman.europa.eu/en/home.faces>

¹¹⁰ <http://www.ombudsman.europa.eu/atyourservice/whocanhelpyou.faces#/page/4>

¹¹¹ http://europa.eu/contact/meet-us/index_en.htm

Az Európai Parlament, az Európai Bizottság és az Európa Tanács nyilván tartásaihoz való hozzáférés joga

Ahogy az a TFEU 15. cikke lefekteti, az EU-tagországok állampolgárainak és lakosainak jogában áll az Európai Unió három fő intézményének dokumentumaihoz hozzáférni. A nyilvántartás egy, dokumentumokból és információkból áll adatbázist jelent, amely az adott intézmény tevékenységeit fedi le és olyan információkból áll, mint például az értekezletek napirendjei és jegyzőkönyvei, okirattervezetek és ezekhez hasonló dokumentumok.

Ez a jog lehetővé teszi az EU-állampolgárok számára, hogy azok a megfelelő nyilvántartásokon keresztül az Európai Parlament, az Európai Bizottság¹¹² és az Európa Tanács¹¹³ számos dokumentumához hozzáférjenek. Vannak azonban korlátozások arra vonatkozóan, hogy mely típusú dokumentumok elérhetők. Jó példa a nyilvántartásokhoz való hozzáférés korlátozására a Transzatlanti Kereskedelmi és Befektetési Partnerség (a TTIP) javaslattervezeteire vonatkozó, jelenleg is érvényes hozzáférési korlátozás. A tárgyalási folyamat átláthatósága sok kívánnivalót hagyott maga után és azt számos európai szervezet, kezdeményezés és érdekcsoport részéről kemény kritika érte. Az Európai Bizottság a 2014-es tárgyalások során kötelezettséget vállalt¹¹⁴ a nagyobb fokú átláthatóság biztosítására. A tárgyalás anyagait¹¹⁵ az Európai Bizottság részben közzétette, de ez csak kis mértékben enyhítette azt a kritikát¹¹⁶, miszerint (a TTIP¹¹⁷) zárt ajtók mögötti tárgyalás eredményeként létrejövő szerződés lesz. Az erre vonatkozó panaszokat az európai ombudsmanhoz is benyújtották.¹¹⁸

Az Európai Polgári Kezdeményezés (ECI)

A TFEU 24. cikke szerint minden állampolgár képes elindítani valamilyen Európai Polgári Kezdeményezést. Ezen eljárás révén válik lehetővé az egyes állampolgárok számára az Európai Bizottsághoz kérelemmel (vagy javaslattal) való folyamodás azért, hogy valamely olyan területen, ahol a Bizottság cselekvési hatáskörrel rendelkezik, jogalkotóként lépjen fel. Az ilyen kezdeményezések elfogadásához számos feltételnek kell eleget tenni: egy olyan bizottságot szükséges felállítani, amely hét EU-tagállamnak legalább hét állampolgárából áll, és e bizottságnak egy éven belül egymillió olyan aláírást szükséges összegyűjtenie, amelyben legalább hét különböző EU-tagország és e tagországok mindegyikéből minimális számú kérelmező¹¹⁹ képviselteti magát.

2015-ben három ECI teljesítette ezeket a kritériumokat és kapott hivatalos választ az Európai Bizottságtól; az egyik ilyen kezdeményezés a vízhez és közegészségügyi ellátáshoz való jogot mint emberi jogot érintette, a másik az embrió élethez való jogáról szólt, a harmadik pedig az állatok élveboncolásának és az azokon való kísérletezésnek a megszüntetésére vonatkozott. Mindháromat 2012 május-június folyamán regisztrálták. Az Európai Bizottság azonban egyik témáról sem alkotott törvényt. Volt néhány egyéb olyan kezdeményezés, amely nem felelt meg a kritériumoknak, így például az európai kezdeményezés a médiapluralizmusért¹²⁰ és a Let Me Vote ("Hadd szavazzak!")¹²¹ a szavazati jogokról.

¹¹² <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/?fuseaction=search&language=hu>

¹¹³ <http://www.consilium.europa.eu/hu/documents-publications/>

¹¹⁴ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1205&title=Opening-the-windows-Commission-commits-to-enhanced-transparency-in-TTIP>

¹¹⁵ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1230>

¹¹⁶ <http://www.theguardian.com/business/2014/dec/08/transatlantic-trade-partnership-ttip-dividing-europe-cecilia-malmstroem-washington-debut>

¹¹⁷ http://www.euractiv.com/sections/trade-society/ttip-dummies-311161#group_extlinks

¹¹⁸ <http://www.euractiv.com/sections/trade-society/ttip-papers-published-eu-ombudsman-demands-more-transparency-311088>

¹¹⁹ <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/signatories?lg=hu>

¹²⁰ <http://www.euroalter.com/projects/european-initiative-for-media-pluralism>

¹²¹ <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/initiatives/obsolete/details/2012/000006>

A vízről mint közkincsről szóló ECI keretében majdnem kétmillió aláírást sikerült összegyűjteni és ez a téma nagy médiafigyelmet is kapott, mind a legutóbbi európai parlamenti választások előtt, mind aközben, mind azóta. Ezt a kezdeményezést támogatta egyrészt a Gazdasági és Szociális Bizottság¹²², amely az EU szociális és gazdasági érdekcsoportjait képviselő tanácsadó testület; másrészt a 2014-es választási kampányban az Európai Bizottság 5 elnökjelöltje közül 4 kötelezte el magát a mellett, hogy megvalósítja a szóban forgó kezdeményezés elvét. Végül, 2015 szeptemberében a kezdeményezés megkapta az Európai Parlament hivatalos támogatását is, amely egy plenáris szavazással¹²³ támogatta ezt a kezdeményezést és egyebek mellett arra kérte az Európai Bizottságot, hogy "az e petíciókban az állampolgárok által kifejtett aggályokat és figyelmeztetéseket vegye komolyan és tegyen lépéseket azok kezelése érdekében".

Az Európai Polgári Kezdeményezés kritikusai többek között azt hangoztatják, hogy az Európai Bizottságnak felhatalmazása van az arról való döntéshozatalra, hogy egy adott kezdeményezést elfogadjon vagy sem¹²⁴, és hogy 2015-ben egyetlen Európai Polgári Kezdeményezést sem fogadtak el hivatalos törvényként, bár a víz mint közkincs témájú kezdeményezéssel kapcsolatos legújabb fejlemény már mutatja azt a növekvő jogalkotási hatást, amelyet egy ilyen jog európai szinten gyakorolhat.

2015. október 28-án az Európai Parlament számottevő többséggel elfogadta Schöpflin György európai parlamenti képviselőnek az ECI-ről szóló jelentését.¹²⁵ A jelentés elismeri, hogy "bármik legyenek is a siker kritériumai, (az ECI) eddig nem érte el" a célját, többek között azért, mert "eddig egyetlen kezdeményezést sem követett jogalkotás". Az ECI ettől függetlenül az első olyan eszköz, amely a nemzetek felett átívelő, személyes részvételen alapuló demokráciát segíti elő, lehetővé téve az egyes állampolgárok számára, hogy közvetlenül kapcsolódjanak az EU-intézményekhez.¹²⁶

¹²² <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.about-the-committee>

¹²³ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2015-0294+0+DOC+XML+V0//EN&language=EN>

¹²⁴ <http://ec.europa.eu/citizens-initiative/public/how-it-works/registration>

¹²⁵ http://www.citizens-initiative.eu/wp-content/uploads/2015/10/AFCO_report_final.pdf

¹²⁶ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2015-0294+0+DOC+XML+V0//EN&language=EN>

Esettanulmány 6: az állampolgárság elvesztése

Az ügy háttere

Általánosságban véve a nemzeti kormányoknak jogukban áll eldönteni, hogy az állampolgárság elnyerésére és elvesztésére vonatkozóan országukban milyen eljárást alkalmaznak. Az Európai Unióban azonban a helyzetet az is bonyolítja, hogy minden egyes tagország minden egyes állampolgára egyben európai uniós állampolgár is.

Ez a különbség vezetett ahhoz, hogy Rottmann Úr¹²⁷ ügyével az Európai Unió Bíróságához fordult, amikor azzal a lehetőséggel szembesült, hogy elvesztheti német állampolgárságát.

Esettanulmány

Rottmann Úr Ausztriában született osztrák állampolgárként. 1995-ben Münchenbe költözött, miután az osztrák hatóságok egy általa elkövetett állítólagos csalási ügy miatt vizsgálatot indítottak ellene. Két évvel később Rottmann Úr ellen elfogatóparancsot adtak ki.

Rottmann Úr még abban az évben német állampolgárságért folyamodott, amelyet 1999-ben meg is kapott. Az állampolgársági kérelemmel kapcsolatos eljárás során Rottmann Úr eltitkolta, hogy ellene elfogatóparancs van érvényben. Az ausztriai törvények szerint, amint egy személy más állampolgárságot kap, automatikusan elveszti az osztrák állampolgárságát. Ezért Rottmann Úr német állampolgár lett és elvesztette osztrák állampolgárságát.

A bajor hatóságokat, azaz azt a regionális kormányzatot, ahol Rottmann Úr élt, ezek után tájékoztatták az osztrák hatóságok arról, hogy Ausztriában Rottmann Úr ellen eljárás indult. A miatt, hogy Rottmann Úr ezt az információt eltitkolta az állampolgársági kérelmezési eljárásban, a német hatóság megvonta az állampolgárságát és Rottmann Úr hontalan lett, ami azt jelenti, hogy egyetlen országban sem rendelkezett érvényes állampolgársággal.

Ekkor Rottmann Úr a Bajor Közigazgatási Bírósághoz nyújtott be fellebbezést a döntés ellen, amely 2005-ben a regionális kormányzat döntésével értett egyet. Rottmann Úr ezek után a Német Szövetségi Közigazgatási Legfelsőbb Bíróságra nyújtott be fellebbezést, amely az ügyet az Európai Unió Bíróságához utalta.

Az ügy menete

A német bíróság két fő kérdést tett fel az Európai Unió Bíróságának:

> Az EU-tagországokat köti-e bármiféle korlátozás a nemzeti állampolgárságok megadása és megvonása terén annak következtében, hogy a hasonló esetekben végeredményben bekövetkező hontalanság az EU-s állampolgárság elvesztését is jelentené? Amennyiben a válasz igen,

> A tagállamoknak ajánlatos-e részlegesen, ideiglenesen vagy teljesen tartózkodni az állampolgárság visszavonásától, mivel ez az intézkedés az európai állampolgárság elvesztését is maga után vonná?

Döntés

2010 márciusában az Európai Unió Bírósága a következőket jelentette ki:¹²⁸

> Az EU-s törvények szerint az EU-tagországok részéről nem illegális az állampolgárságot visszavonni olyan személyektől, akik arra csalás vagy lényeges információk eltitkolása révén tettek szert, bár az ilyen intézkedés hatással lehet az EU-s állampolgárságra.

> Az állampolgárságnak a hontalanságot eredményező visszavonása azonban az EU-jog illetékessége alá tartozik, mivel az adott személy az EU-állampolgárságát veszíti el.

> E miatt az EU-jog azt írja elő, hogy ha egy EU-állampolgár az állampolgárság elvesztése miatt hontalanná válik, a nemzeti kormányok csak akkor kötelesek a fenti módon eljárni, ha az közérdekű és ha az erre vonatkozó döntés arányos.

¹²⁷ ec.europa.eu/dgs/legal_service/arrets/08c135_en.pdf

¹²⁸ eudo-citizenship.eu/docs/Rottmann_case.pdf

> Annak eldöntésében, hogy arányos intézkedés-e valakinek az állampolgárságát visszavonni, a nemzeti hatóságoknak tekintetbe kell venniük a lehetséges következményeket abban a tekintetben, hogy az adott személy és családja ily módon elveszti az EU-s jogait, tekintettel kell lenni a szóban forgó vétség súlyosságára, a honosítás és az állampolgárság visszavonása között eltelt időre, valamint arra, hogy az adott személynek visszaállítható-e még az eredeti állampolgársága.

> Az ügyet ez után visszautalták a Német Szövetségi Közigazgatási Legfelsőbb Bíróságának a hatáskörébe annak eldöntésére, hogy az ügy átment-e arányossági és a közérdekűséggel kapcsolatos teszteken. Az ítélet teljes szövege itt érhető el.¹²⁹

Összefoglalás

Ez az ítélet azt mutatja, hogy az Európai Unió Bírósága egyre inkább hajlandó olyan területeken is beavatkozni, amelyeket azelőtt szigorúan a nemzetállam hatáskörébe tartozónak vélték – azaz ebben az esetben az azzal kapcsolatos döntéshozatalba, hogy ki felel meg, és ki nem felel meg az állampolgárság elnyeréséhez szükséges követelményeknek. Ebben azonban azokat a határokat is hangsúlyozzák, ameddig a Bíróság hajlandó elmenni, nyitva hagyva a nemzeti hatóságok számára azt a lehetőséget, hogy még így is visszavonhassák az állampolgárságot, amennyiben az ügy átmegy az arányossági és a közérdekűséggel kapcsolatos teszteken.

Az ítélet azt is megmutatja, hogy az EU-s állampolgárság több mint egyszerű szólam. Ahogyan azt az Európai Unió Bírósága kijelentette, egy olyan állampolgárságról van szó, amelyben jogok foglaltatnak, és ezekre a jogokra tekintettel kell lenni, mielőtt valakitől a nemzeti szintű állampolgárságát megvonják.

¹²⁹ curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=75336&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=395939

CITIZENRIGHTS
EUROPEAN ALTERNATIVES